

FORVALTNINGSREVISJONSRAPPORT 03-2019

DIGITAL MOBING I SKOLEN

SKEDSMO KOMMUNE

MARS 2019

INNHold

SAMMENDRAG	I
Formål og problemstillinger	i
Revisjonens oppsummering	i
Mye digital mobbing	i
Kommunen avdekker i for liten grad digital mobbing	i
For lite opplæring om digital mobbing	ii
Skoleeier og skoleledelsen arbeider systematisk og kontinuerlig for å forebygge mobbing	iii
Rådmannens uttalelse til rapporten	iii
Anbefalinger	v
1 Innledning	1
1.1 Bakgrunn	1
1.2 Formål og problemstillinger	1
2 gjennomføring og metode	2
Dokumentanalyse	2
Saksgjennomgang	2
Spørreundersøkelse	3
Intervju	5
Data fra elevundersøkelsen	5
1.2 Dataenes pålitelighet og gyldighet	5
3 Revisjonskriterier	6
3.1 Elevenes skolemiljø	6
3.2 Systematisk og kontinuerlig	8
3.3 Etterlevelse av aktivitetsplikten	9
3.4 Ordensreglement og digital mobbing	12
3.5 Revisjonskriteriene oppsummert	13
4 Omfang av digital mobbing	14
4.1 Mobbing på kommunenivå	14
4.2 Mobbing på skolenivå	17
5 systematisk og kontinuerlig arbeid for å forebygge digital mobbing	20
5.1 Tiltak for å forebygge, avdekke og håndtere tradisjonell og digital mobbing	20

5.2	Regler for bruk av mobil telefon og Internett på skolen i ordensreglementet.	21
5.3	Etterlevelse av aktivitetsplikten	22
5.4	Oppdatert og tilstrekkelig kompetanse	25
5.5	Tilstrekkelige undersøkelser	27
6	Mobbesaker og Aktivitetsplaner	28
6.1	Antall mapper	28
6.2	Innholdet i mappene	29
6.3	Digital mobbing	29
7	Vurderinger	30
	Mye digital mobbing	30
	Kommunen avdekker i for liten grad digital mobbing	30
	For lite opplæring om digital mobbing	30
	Skoleeier og skoleledelsen arbeider systematisk og kontinuerlig for å forebygge mobbing	31

SAMMENDRAG

Kontrollutvalget i Skedsmo vedtok 3. september 2018 (sak 80/18) at det skal gjennomføres en forvaltningsrevisjon om digital mobbing i skolen.

Formål og problemstillinger

Formålet med undersøkelsen er å vurdere hvordan skoleeier og skolene ivaretar sitt ansvar for å forhindre at elever blir utsatt for digital mobbing.

Revisjonen ser i denne rapporten på følgende problemstillinger:

1. I hvilken grad blir elevene mobbet digitalt på skolene i Skedsmo?
2. På hvilken måte arbeider skoleeier og skoleledelse systematisk og kontinuerlig for å forebygge digital mobbing?
3. I hvilken grad følges elever som kan være/er utsatt for digital mobbing opp med aktivitetsplan i samsvar med lovkrav?

Revisjonens oppsummering

Mye digital mobbing

Mobbing er et alvorlig samfunnsproblem. Andelen elever som mobbes på skolene i Skedsmo har variert i perioden 2016 – 2018. På trinn 10 har derimot andelen elever som mobbes digitalt ligget stabilt høyt disse årene, hvor henholdsvis 3.8 prosent, 3.3 prosent og 4 prosent av elevene mobbes digitalt.

Kommunen avdekker i for liten grad digital mobbing

Undersøkelsen viser at Skedsmo kommune i for liten grad avdekker mobbing generelt, og digital mobbing spesielt. Mappегjennomgangen viser at skolene registrerer for få saker sammenlignet med andel elever som opplever mobbing. Totalt har skolene registrert saker for 1.85 prosent av elevene, mens undersøkelser viser at andelen som mobbes er langt høyere. Kun fem prosent av de undersøkte sakene berører digital mobbing. Revisjonen mener at andelen saker som omhandler digital mobbing burde vært langt høyere. En fjerdedel av de ansatte mener at skolens undersøkelser er utilstrekkelige for å avdekke digital mobbing og krenkelse på nett. Til sammenligning mener om lag en av fem at undersøkelsene er utilstrekkelige for å avdekke tradisjonell mobbing.

Revisjonen mener at det er bekymringsverdig at en stor andel av mobbingen i Skedsmo ikke avdekkes. Dette gjelder særlig digital mobbing. Vi legger her til grunn at terskelen for å registrere saker og igangsette undersøkelser og tiltak bør være lav, og at det er skolens ansvar å fange opp at elever ikke opplever skolemiljøet som trygt og godt.

For lite opplæring om digital mobbing

Undersøkelsen viser at over en fjerdedel av de ansatte mener at de ikke får tilstrekkelig kurs og opplæring om temaet digital mobbing. Mange ansatte savner også opplæring om tradisjonell mobbing. Det er særlig assistentene og de ansatte på SFO som mener at de ikke får nok opplæring.

Etter revisjonens vurdering er det et forbedringspotensial i å sørge for at alle ansatte har tilstrekkelig kompetanse om tradisjonell og digital mobbing. At de ansatte får nok opplæring i temaet er en grunnleggende forutsetning for å kunne fange opp, håndtere og følge opp elever som opplever tradisjonell og digital mobbing.

Skoleeier og skoleledelsen arbeider systematisk og kontinuerlig for å forebygge mobbing

Skedsmo kommune har et omfattende planverk på skoleområdet, og samtidig en desentralisert struktur som er velegnet for å ivareta lokale behov og variasjoner. Ansvar for å utarbeide planer er i stor grad lagt til den enkelte skole, og det er derfor stor variasjon i utforming og innhold. Samtidig har kommunen en tett oppfølging av skolene og gir mye veiledning som i stor grad er forskningsbasert.

Revisjonen ser det som positivt at det er en stor grad av enighet blant de ansatte om at plikten til å gripe inn, varsle og iverksette tiltak etterleves på skolene i Skedsmo. Revisjonen vil likevel bemerke at de ansatte gjennomgående svarer mer positivt på spørsmål om tradisjonell mobbing, sammenlignet med digital mobbing. Videre er det positivt at skolene følger opp elevene med aktivitetsplaner og tiltak når mobbing først avdekkes, og at aktivitetsplanene i all hovedsak er i tråd med opplæringslovens krav.

Revisjonen mener avslutningsvis at det er alvorlig at såpass mange elever mobbes i skolen i Skedsmo uten at det avdekkes og håndteres. Dette gjelder spesielt digital mobbing. Både digital og tradisjonell mobbing kan være skjebnesvangert for eleven. Det kan føre til psykiske lidelser, svakere skolerresultater og svekkede utdannings – og karrieremuligheter. På denne bakgrunn er det viktig at kommunen intensiverer arbeidet for å avdekke mobbing.

Rådmannens uttalelse til rapporten

Et utkast til rapporten er forelagt rådmannen til uttalelse. Høringssvaret er mottatt 19.mars 2019, og er i sin helhet vedlagt rapporten. Det er gjort endringer i rapporten i samsvar med kommunens tilbakemeldinger på faktagrunnlaget.

Rådmannen skriver i sitt høringsbrev at andelen elever som oppgir at de har opplevd mobbing i ulike former i Skedsmo er for stor, og at det er en klar målsetning for kommunen å få mobbetallene vesentlig ned fra dagens nivå og aller helst ned mot null.

Når det gjelder revisjonens anbefaling om å avdekke digital mobbing i større grad understreker rådmannen viktigheten av ikke å undervurdere kompleksiteten i arbeidet mot mobbing. Dette gjelder både kompleksitet i tolkningen av elevundersøkelsene og i håndteringen av mobbesaker. Når det er sagt ser rådmannen at det er variasjon mellom skolene, og at det opprettes handlingsplaner i ulik grad. Dette kan ha flere årsaker, men kan blant annet handle om ulik forståelse for når det skal opprettes en handlingsplan etter opplæringsloven § 9A-4. Dette tas opp som et tema på drøftingsmøter med alle skolene. Videre er rådmannens erfaring at de fleste mobbesaker er komplekse og at det ikke er gitt at handlingsplaner på individnivå er riktig. Rådmannen vil oppfordre skolene til å i større grad ta i bruk handlingsplaner knytte til klasser eller grupper.

Rådmannen bemerker at spørsmålet om digital mobbing er generelt formulert i elevundersøkelsen, og at det er grunn til å tro at det meste av denne mobbingen foregår utenom skoletid. Dette er dermed i utgangspunktet foreldrenes ansvar, men skolen har et ansvar dersom mobbingen påvirker elevenes skolehverdag. Skolen har også et ansvar for å legge til rette for godt samarbeid mellom skole og hjem, blant annet knyttet til elevenes digitale hverdag.

Rådmannen påpeker at de ansatte på skolene ikke selv direkte kan følge med på elevenes liv på digitale medier mv., og at det derfor er utfordrende å fange opp flere mobbesaker enn de elevene og foreldrene selv melder fra om. Slik rådmannen ser dette, vil det å avdekke flere tilfeller av digital mobbing i stor grad handle om skolenes relasjonsarbeid og da særlig arbeidet med kvaliteten på relasjonen mellom de voksne og elevene.

Rådmannen ser for øvrig at det er behov for en gjennomgang av rutiner og praksis knyttet til samtaler med elever om deres digitale liv. Rådmannen vil vurdere å tydeliggjøre overfor skolene at de i skolemiljø saker alltid må innhente elevenes synspunkt på hvordan eleven har det i «sitt digitale liv». Rådmannen vil også vurdere å være tydeligere i forventningene om at digital mobbing mv. tas opp på skolenes foreldremøter.

Når det gjelder revisjonens anbefaling om mer opplæring peker rådmannen på den sterke sammenhengen mellom tradisjonell mobbing og digital mobbing, og at opplæringstiltak knyttet til tradisjonell mobbing derfor alltid også vil være relevant i arbeidet mot digital mobbing. Rådmannen presiserer at arbeidet mot mobbing handler om skolenes profesjonalitet og kapasitet. Dette har skoleeier har hatt fokus på gjennom flere år, blant annet gjennom dialogbasert tilsyn.

Som et utgangspunkt understreker rådmannen viktigheten av at skolene selv bygger kapasitet på egen skole og blant egne ansatte. Rådmannen viser til at det de siste årene har blitt arrangert rektorseminarer 1-2 ganger i året med tematikk knyttet til mobbing, i tillegg til kurs der lærere og SFO-leder er med. Rådmannen presiserer at når skoleeier arrangerer kurs og seminarer der ledelsen og/eller ressurspersoner i personalet er med, er det en forventning om at dette formidles videre til ansatte på den enkelte skole, herunder også assistenter og fagarbeidere.

Rådmannen ser at det bør vurderes opplæringstiltak knyttet konkret til digital mobbing og at det bør være en bedre sammenheng mellom skolenes arbeid mot digital mobbing og øvrig skolemiljøarbeid. Dette må også ses i sammenheng med de nye læreplanene som er under utarbeiding. Rådmannen vil spille dette inn som et mulig utviklingsarbeid i Lillestrøm kommune. Rådmannen viser for øvrig til at det legges fram en politisk sak for kommunenes antimobbearbeid våren 2019.

Revisjonens sluttmerknad

Revisjonen er enig med rådmannen angående temaets kompleksitet, og understreker at det i forbindelse med revisjon gjerne er nødvendig å forenkle noe for å gjøre undersøkelsene håndterbare. Revisjonen ser positivt på at administrasjonen er bevisst på denne kompleksiteten og viser god og oppdatert forståelse for problematikken. Revisjonen mener også at det er positivt at skolene tar i bruk handlingsplaner knyttet til klasser/grupper der det ansees mer hensiktsmessig enn handlingsplaner på individnivå.

Anbefalinger

På bakgrunn av den gjennomførte undersøkelsen blir revisjonens anbefalinger:

1. Rådmannen bør iverksette tiltak for å i større grad avdekke digital mobbing
2. Rådmannen bør sørge for at alle ansatte i skolen får tilstrekkelig opplæring om digital mobbing, særlig assistenter og ansatte i SFO.

Jessheim, 22.03.2019

Oddny Ruud Nordvik
ass. revisjonssjef

Morten L. Kallevig
oppdragsansvarlig revisor

1 INNLEDNING

1.1 Bakgrunn

Kontrollutvalget i Skedsmo vedtok 3. september 2018 (sak 80/18) at det skal gjennomføres en forvaltningsrevisjon om digital mobbing i skolen.

Mobbing er forferdelig for det enkelte barn, og er et alvorlig samfunnsproblem. På tross av mange tiltak har antallet lever som mobbes på norske skoler holdt seg høyt (Kunnskapsdepartementet 2016, 5). Tall fra elevundersøkelsen og Ungdata viser at over 50 000 elever utsettes for mobbing regelmessig (Læringsmiljøsentret & Uni Research 2016).

Digital mobbing kjennetegnes ved at det er vanskelig å slippe unna, den som mobber kan være anonym og potensialet for et stort publikum er tilstede. Mange av de som mobbes digitalt blir også mobbet tradisjonelt, det vil si ansikt til ansikt. Digital mobbing skjer ofte utenom skoletiden. Dette begrenser ikke skolens aktivitetsplikt så lenge elevens tilværelse på skolen preges negativt av det (NOU 2015:2, s. 26 s. 242; Prop. 57 L (2016–2017) s. 21,22).

Digital mobbing har felles trekk med tradisjonell (ansikt til ansikt) mobbing, men er samtidig et spesielt fenomen. Digital mobbing skjer ofte sammen med tradisjonell mobbing. I andre tilfeller skjer krenkelser bare på sosiale medier. Tre viktige aspekter ved digital mobbing er at det er vanskelig å slippe unna, det er mulig for mobber å være anonym og potensialet for et publikum er stort (NOU 2015:2, s. 81).

Digital mobbing har i likhet med tradisjonell mobbing mange negative konsekvenser. Mobbing kan blant annet føre til angst, depresjon, psykosomatiske plager og selvmordstanker. Det er også en tydelig korrelasjon mellom mobbing og synkende skoleprestasjoner. Elever som mobbes har også økt sannsynlighet for falle utenfor arbeidslivet og utføre kriminelle handlinger (NOU 2015:2 s. 76 - 78).

1.2 Formål og problemstillinger

Formålet med undersøkelsen er å vurdere hvordan skoleeier og skolene ivaretar sitt ansvar for å forhindre at elever blir utsatt for digital mobbing.

1. I hvilken grad blir elevene mobbet digitalt på skolene i Skedsmo?
2. På hvilken måte arbeider skoleeier og skoleledelse systematisk og kontinuerlig for å forebygge digital mobbing?
3. I hvilken grad følges elever som kan være/er utsatt for digital mobbing opp med aktivitetsplan i samsvar med lovkrav?

2 GJENNOMFØRING OG METODE

Undersøkelsen er gjennomført i henhold til RSK 001- Standard for forvaltningsrevisjon¹ som er fastsatt i styret i Norges Kommunerevisorforbund. Standarden definerer hva som er god revisjonsskikk innen kommunal forvaltningsrevisjon.

Under følger en gjennomgang av metodene som er brukt og en vurdering av undersøkelsenes pålitelighet og gyldighet. Pålitelige data sikres ved å være nøyaktig under innsamling og analyse av data. Kravet til gyldighet innebærer at dataene skal være relevante for å besvare problemstillingene i undersøkelsen. Revisjonen mener dataene denne rapporten bygger på samlet sett er pålitelige og gyldige og derfor gir et forsvarlig grunnlag for revisjonens vurderinger og konklusjoner.

Undersøkelsen bygger på dokumentanalyse, saksgjennomgang, spørreundersøkelser og intervjuer. Gjennom metodetriangulering, det vil si å bruke flere ulike metoder for å besvare de samme spørsmålene, har vi redusert utfordringen det kan være når mottatte dokumenter ikke gir nok informasjon om viktige tema. Dersom inntrykket vi får er lignende ut fra bruk av flere metoder styrkes kvaliteten og gyldigheten i undersøkelsen.

Dokumentanalyse

Revisjonen sendte administrasjonen en liste over ønskede dokumenter. Formålet var å få informasjon om kommunen ivaretar sitt ansvar på området generelt, og hvordan hver enkelt skole har lagt til rette for en god håndtering av mobbing og krenkende atferd gjennom blant annet rutiner og systematisk tilnærming. Alle dokumentene revisjonen mottok har blitt systematisk gjennomgått, men vi presiserer at det bare er deler av denne informasjonen vi har valgt å trekke frem i rapporten.

Saksgjennomgang

For å undersøke hvordan skolene følger opp aktivitetsplikten fikk revisjonen en oversikt over antall saker som var registrert etter kapittel 9a ved de ulike skolene i 2018. Oversikten viser at det er stor variasjon i antall saker som er registrert ved de ulike skolene. Revisjonen avtalte å gjennomgå et utvalg av sakene ved oppmøte i administrasjonen 14.2.2019. Planen var å åpne fire saker fra hver skole som hadde fire eller flere saker, og alle sakene fra de som hadde færre saker. For å gjennomføre dette fikk revisjonen opprettet en midlertidig bruker i arkivsystemet e-phorte. Det viste seg da at det er vanskelig å finne de aktuelle sakene i systemet uten at man på forhånd kjenner saksnummeret. Administrasjonen foreslo først at vi kunne søke opp sakene i saksbehandlersystemet ved å søke på saksbehandler, men det viste seg da at det varierer hvem

---

¹ Standarden bygger på internasjonalt anerkjente standarder og prinsipper vedtatt av International Organization of Supreme Audit Institutions (INTOSAI) og The Institute of Internal Auditors (IIA).

som er saksbehandler i § 9 saker (rektor, inspektør, kontorpersonale osv.) Administrasjonen måtte da sende eposter til skolene og be om å få oppgitt saksnummer til de aktuelle sakene. Noen skoler svarte raskt, noen svarte for sent og noen skoler besvarte aldri den eposten. Tre av skolene svarte ikke innen dagens utløp, og et par skoler hadde ikke tilgang til alle saker på grunn av sykdom eller lignende forhold.

Revisjonen har altså åpnet 36 mapper, men to av disse viste seg å ikke være mobbesaker. Den ene er åpenbart galt saksnummer (nummeret leder til en byggesak), mens den andre er en sak der en elev trenger tiltak for å bedre konsentrasjon og læring, og der skolen feilaktig kopler dette til § 9A, selv om det ikke er noen mobbing eller krenkende adferd involvert. Det er derfor 34 mobbesaker som har blitt gjennomgått.

Spørreundersøkelse

For å få svar på om hvordan ansatte i skolen opplever at skolene arbeider med tradisjonell og digital mobbing ble det sendt ut en spørreundersøkelse til alle ansatte i skolen i Skedsmo, det vil si lærere, assistenter og ledelse/administrasjon. Spørreundersøkelsene ble distribuert gjennom spørretjenesten QuestBack.

Dataenes pålitelighet er som regel høy når man benytter seg av spørreundersøkelser fordi man lett kan gå tilbake å etterprøve undersøkelsen da hver respondent får akkurat det samme spørsmålssettet, og man har god oversikt over hvem man har sendt ut spørreundersøkelsen til. Utfordringen med tanke på dataenes gyldighet, har vært å utforme spørsmålene på best mulig måte for å kunne få så relevant informasjon for våre problemstillinger som mulig. Vi har tatt med noen åpne spørsmål der respondentene kan legge til utfyllende informasjon, noe som sikrer dataenes gyldighet i undersøkelsen. En annen utfordring er at spørreundersøkelser risikerer å få en lav svarprosent, som påvirker muligheten til å generalisere.

Med populasjon menes samtlige enheter vi ønsker å analysere. I denne spørreundersøkelsen er populasjonen samtlige ansatte på skolene i Skedsmo kommune. Populasjonen i denne spørreundersøkelsen er 1259 ansatte på skolene i Skedsmo kommune. Antall personer som har svart på spørreundersøkelsen er 352. Dette gir en på svarprosent på 28. Svarprosenten varierer mellom 67 % og 18 % for skolen, mens svarprosenten for SFO ligger mellom 67 % og 0 %. Den forholdsvis lave deltagelsen i surveyen medfører at det er vanskelig å bryte ned svarene på skolenivå eller sammenligne ulike typer ansatte unntatt i tilfeller der forskjellene er særlig i øyenfallende. Tabellen nedenfor viser svarprosent, antall som har fått spørreskjemaet og antall svar fra hver skole/SFO, ordnet etter svarprosent.

Tabell 1: Svarprosent per skole og SFO

Skole	Svarprosent	Antall totalt	Antall svar
Asak skole	0.67	33	22
Vardeåsen SFO	0.67	12	8
Åsenhagen SFO	0.64	14	9
Sten-Tærud SFO	0.54	13	7
Åsenhagen skole	0.51	75	38
Sten-Tærud skole	0.45	74	33
Vardeåsen skole	0.41	22	9
Skjetten skole	0.38	81	31
Stav skole	0.34	53	18
Kjeller skole	0.27	78	21
Gjellerås skole	0.25	64	16
Bråtejordet skole	0.24	59	14
Kjellervolla skole	0.24	58	14
Sagdalen skole	0.24	119	29
Vigernes skole	0.24	63	15
Tæruddalen skole	0.22	60	13
Frydenlund skole og ressurscenter	0.20	61	12
Brånås skole	0.18	62	11
Skjetten SFO	0.18	22	4
Volla skole	0.18	68	12
Gjellerås SFO	0.17	24	4
Sagdalen SFO	0.17	30	5
Brånås SFO	0.15	13	2
Frydenlund skole og ressurscenter, avd. SFO	0.12	24	3
Vigernes SFO	0.05	21	1
Kjeller SFO	0.04	25	1
Asak SFO	0.00	9	0
Volla SFO	0.00	22	0

Intervju

Det er gjennomført avsluttende intervju med skoleeier, representert ved kommunaldirektør for oppvekst og to områdeledere. Intervjuet ble gjennomført som et delvis strukturert intervju. I forkant av intervjuet ble det utarbeidet intervjuguider med forhåndsdefinerte spørsmål. Under intervjuet ble det skrevet referat som i etterkant ble tilsendt informantene for verifisering. De verifiserte referatene har så blitt brukt som datagrunnlag i rapporten.

Data fra elevundersøkelsen

Problemstilling 1 om digital mobbing besvares i hovedsak gjennom data fra elevundersøkelsen. Elevundersøkelsen er en årlig undersøkelse om elevenes læringsmiljø, som er obligatorisk å gjennomføre på 7. og 10. trinn.

Mobbing defineres i elevundersøkelsen som gjentatte negative handlinger fra en eller flere sammen, mot en elev som kan ha vanskelig for å forsvare seg. Eksempler på mobbing er å kalle en annen stygge ting og erte, holde en annen utenfor, baksnakke eller slå, dytte eller holde fast.

Spørsmålet om mobbing i elevundersøkelsen ble endret i 2016, slik at det fremgår om det er medelever som mobber. Det ble også lagt til spørsmål om elevene har blitt mobbet digitalt (mobil, Ipad, PC) og om de er mobbet av voksne på skolen. Mobbetallene før og etter 2016 er derfor ikke helt sammenlignbare (NTNU 2018, ix).

1.2 Dataenes pålitelighet og gyldighet

Pålitelige data sikres ved å være nøyaktig under innsamling og analyse av data. Kravet til gyldighet innebærer at dataene skal være relevante for å besvare problemstillingene i undersøkelsen.

Revisjonen mener dataene denne rapporten bygger på samlet sett er pålitelige og gyldige og derfor gir et forsvarlig grunnlag for revisjonens vurderinger og konklusjoner.

3 REVISJONSKRITERIER

Revisjonskriterier er de normer og krav som kan stilles til kommunens virksomhet på det området som er gjenstand for en forvaltningsrevisjon. Revisjonskriteriene er dermed den målestokken som kommunens praksis holdes opp mot, og utgjør grunnlaget for revisjonens vurderinger.

Revisjonskriteriene utledes fra lov, rundskriv fra departementer, kommunens egne rutiner og hva som ansees som god forvaltningsskikk på området. I denne undersøkelsen er revisjonskriteriene utledet fra følgende kilder:

- Lov om kommuner og fylkeskommuner av 25. september 1992 nr. 107 (kommuneloven)
- Lov 17. juli 1998 om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringslova)
- Proposisjon 57L (2016-2017), Endringer i opplæringslova og friskolelova
- Skolemiljø Udir-3-2017, rundskriv

3.1 Elevenes skolemiljø

Opplæringsloven skiller ikke mellom digital mobbing og tradisjonell (ansikt til ansikt) mobbing. Retten til et trygt og godt skolemiljø gjelder uavhengig av om krenkelsene skjer digitalt eller ansikt til ansikt. Det at digital mobbing kan skje utenfor skoletiden begrenser ikke skolens aktivitetsplikt så lenge elevens tilværelse på skolen preges negativt av mobbingen (NOU 2015:2, s. 242; Prop. 57 L (2016–2017) s. 21,22). Ifølge retningslinjer for å forebygge digital mobbing i skolemiljøet er det viktig at arbeidet mot digital mobbing inkluderes i det generelle arbeidet mot mobbing (Læringsmiljøsentret 2012, 18).

Alle elever har rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring. Denne rettigheten er lovfestet gjennom kapittel 9 A i opplæringsloven. Retten til et godt og trygt skolemiljø er en individuell rett og det er elevens subjektive oppfatning som avgjør om skolemiljøet er trygt og godt (prop. 57 L (2016-2017) s. 75). Kapittel 9-A omfatter alle elever i både grunnskole og videregående skole. Det gjelder også elever som deltar i leksehjelpordninger og skolefritidsordningen.

Skolens plikter etter kapittel 9-A gjelder uavhengig av hva som er årsaken til at eleven ikke opplever å ha et trygt og godt skolemiljø. Alle ansatte i skolen, herunder assistenter, rengjøringspersonell, SFO- ansatte, skal være delaktige i å sikre denne retten for elevene (Prop. 57 L (2016–2017), s.27, s. 76).

Det er gjort endringer i opplæringsloven kapittel 9 A, som trådte i kraft 1.8.2017. Den mest sentrale endringen er at skolene ikke lenger fatter enkeltvedtak ved mistanke eller kjennskap til at en elev ikke har et godt skolemiljø, men har nå en *aktivitetsplikt*. Aktivitetsplikten er delt inn i fem handlingsplikter:

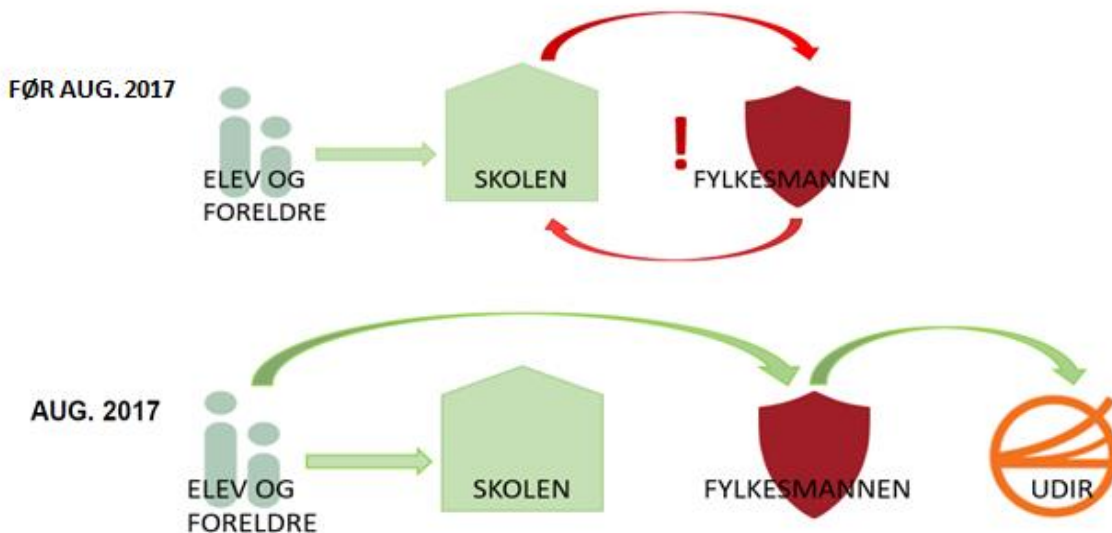
- plikt til å følge med

- plikt til å gripe inn
- plikt til å varsle
- plikt til å undersøke
- plikt til å sette inn egnede tiltak

Ved tidligere vedtaksordning, var Fylkesmannen klageinstans der elever og foreldre ikke var fornøyd med enkeltvedtaket fattet av skolen. Etter ny ordning skal ikke skolene lenger fatte enkeltvedtak om elevenes skolemiljø. Skolen skal handle etter aktivitetsplikten, og eleven eller foreldrene kan melde saken til fylkesmannen som fatter enkeltvedtak i saken med klagerett til Utdanningsdirektoratet. Utdanningsdirektoratet viser til at den nye ordningen skal gi et bedre sikkerhetsnett for elever og foreldre, hvor det er en lavere terskel for å få prøvd saken for en myndighet utenfor skolen (Udir-3-2017, s. 4,19). Fylkesmannen kan fatte enkeltvedtak ved saker, som for eksempel vedtak om flytting av en elev, hvor Utdanningsdirektoratet er klageinstans for enkeltvedtaket.

Figur 1: Ny håndhevingsordning

Et bedre sikkerhetsnett

Kilde: Kunnskapsdepartementet april 2017

3.2 Systematisk og kontinuerlig

Den nye opplæringsloven § 9A-3 slår fast at skolene skal ha nulltoleranse mot krenking som mobbing, vold, diskriminering og trakassering. Dette må sees i sammenheng med skolens systematiske og kontinuerlige arbeid. Opplæringslova slår fast at:

Skolen skal ha nulltoleranse mot krenking som mobbing, vald, diskriminering og trakassering.

Skolen skal arbeide kontinuerlig og systematisk for å fremme helsa, miljøet og tryggleiken til elevane, slik at krava i eller i medhald av kapitlet blir oppfylte. Rektor har ansvaret for at dette blir gjort.

I Utdanningsdepartementets forarbeider til ny lov påpekes det at de eksempler som er nevnt i lovtekst ikke er en uttømmende liste, men at skolene også skal ha nulltoleranse for mindre alvorlige krenkelser. Verken direkte handlinger som for eksempel hatytringer, eller mer indirekte krenkelser, som utestenging, isolering og baksnakking skal tolereres. Her bemerkes det videre at begrepet *krenkelser* skal tolkes vidt, uten at det betyr at enhver kritisk ytring eller uenighet mellom elevene er ment å være omfattet. Lovfesting av prinsippet om nulltoleranse mot krenkelser understreker, viktigheten av tydelige holdninger fra skolens side, og knytter seg til skolens plikt til å drive et systematisk arbeid for et godt og trygt skolemiljø. Dette skal være førende for skolens mål, planer og tiltak (Prop. 57 L (2016–2017), s. 14, 75).

Utdanningsdirektoratets rundskriv om skolemiljø etter lovendringer, påpeker at et trygt skolemiljø blant annet betyr at elevene ikke skal komme til skade og at elevene skal føle at skolen er et trygt sted å være. Den viser til at trygghet for elevene også betyr det å vite at skolen tar tak hvis noe skjer (Udir-3-2017, s.3). Alle ansatte i skolen, herunder assistenter, rengjøringspersonell, SFO- ansatte, skal være delaktige i sikre denne retten for elevene (Prop. 57 L (2016–2017), s.27, s. 76).

I et felles nasjonalt tilsyn med tidligere opplæringslov § 9A ble det i 2010 og 2011 lagt til grunn at skolens ansatte skal ha en felles forståelse av hva det skal varsles om, og at skolene har lagt til rette for å etablere en slik felles forståelse. For å skape bevissthet blant skolens ansatte, var det avgjørende at hele skolens kollegium hadde gjort en systematisk jobb for å definere hvilke forhold skolens ledelse skulle varsles om (Udir 2012, s. 6).

En viktig forutsetning for å gjennomføre aktivitetspliktene er at skoleeier og rektor sørger for at de ansatte har oppdatert og tilstrekkelig kompetanse om skolemiljø og arbeid mot mobbing og andre krenkelser. Dette er en del av det systematiske arbeidet for å sikre et trygt og godt skolemiljø (Opplæringsloven §10-8, Udir 2017 s 13). I retningslinjer for å forebygge digital mobbing i trekkes også lærernes kompetanse fram som viktig. For at lærere skal forebygge og reagere på digital mobbing på en best mulig måte må de få opplæring (Læringsmiljøsentret 2012, 18).

Selv om skolen er pliktsubjekt i opplæringslovens har skoleeier det overordnede ansvaret for at bestemmelsene oppfylles, jf. opplæringsloven § 13-10. Skoleeier skal ha et forsvarlig system for å følge opp at kravene i opplæringsloven blir oppfylt og følge opp resultatene av nasjonale kvalitetsvurderinger. Som en del av oppfølgingsansvaret skal det utarbeides en årlig rapport om

tilstanden i grunnskoleopplæringen, knyttet til blant annet læringsmiljø. Ifølge Utdanningsdirektoratets rundskriv er det også viktig at skoleeier sørger for at de ansatte har oppdatert og tilstrekkelig kompetanse om skolemiljø og arbeid mot mobbing og andre krenkelser (Udir-3-2017 s. 13).

Djupedalutvalget trekker fram viktigheten av at elevene også får kunnskap om digital dømmekraft, såkalt «nettvett». Elevene må ha kjennskap til hvordan de skal bruke digitale verktøy på en forsvarlig måte og ha et bevisst forhold til personvern (NOU 2015:2, s. 168). Utdanningsdirektoratet er også klare i sine retningslinjer på at skolene må arbeide målbevisst for å lære elevene godt nettbruk (Utdanningsdirektoratet 2011) .

3.3 Etterlevelse av aktivitetsplikten

Aktivitetsplikten innebærer fem delplikter som skal sørge for at aktivitetsplikten blir oppfylt.

1) *Plikt til å følge med*

Opplæringsloven § 9-A 4 første ledd fastslår at alle som arbeider på skolen har plikt til å følge med på om elevene har et godt og trygt skolemiljø. Plikten til å følge med er nødvendig for at alle som arbeider på skolen lettere skal kunne fange opp mistanke om og få kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Plikten er videre en viktig forutsetning for at skolen skal kunne drive systematisk arbeid for å forebygge og avdekke om en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. En plikt om årvåkenhet og aktiv observasjon skal sikre en lav terskel for å bry seg med hva elevene driver med (Udir 2017).

Følge med-plikten skal sikre at en ansatt eller skole ikke kan unndra seg ansvar i en sak ved å vise til at de ikke vet hva som foregikk eller ikke hadde mistanke om at elev ikke hadde et godt skolemiljø (Udir 2017).

Plikten til å følge med må ses i sammenheng med skolens plikt til å drive et systematisk arbeid for å forebygge og avdekke enhver som ikke har det trygt og godt på skolen. Desto bedre og mer systematisk de ansatte følger med og er årvåke for hvordan elevene har det, jo større er sannsynligheten for at enkeltelevers vansker oppdages på et tidlig tidspunkt. Tidlig innsats og intervensjon er sentralt for å avverge langvarige problemer og redusere skadepotensialet (Prop. 57 L (2016–2017) s 21)

2) *Plikt til å gripe inn*

Alle som arbeider ved skolen skal gripe inn mot mobbing, vold, diskriminering og trakassering så langt det er mulig, ifølge opplæringsloven § 9 A-4 første ledd. Det som kjennetegner plikten til å gripe inn, er at handlingen skjer umiddelbart og at den er rettet mot å stoppe en situasjon som pågår og er forholdsvis akutt. Dette kan være seg situasjoner hvor ansatte forhindrer eller stanser slåssing mellom elever eller annen fysisk krenkelse, utfrysning eller verbal krenkelse. Gripe inn-plikten begrenses av hva som er mulig å gjennomføre uten å sette seg selv i fare eller at elever blir krenket.

Plikten til å gripe inn må sees i sammenheng med skolens systematiske arbeid. Rektor må blant annet sørge for at alle som jobber på skolen kjenner til at de har plikt til å gripe inn, og særlig grensene rundt dette. Dette fordrer at skoleeier oppfylder plikten gitt i opplæringsloven § 10-8, om å sørge for at skolen har riktig og nødvendig kompetanse (Prop. 57 L (2016–2017) s. 23; Udir 2017)

3) *Plikt til å varsle*

Rektor skal varsles der ansatte ved skolen har *mistanke* eller *kjennskap* til at elever ikke har et godt og trygt skolemiljø, jf. opplæringsloven § 9 A-4 andre ledd. I særlig alvorlige tilfeller skal rektor varsle skoleeier. Plikten for de som arbeider til å varsle legger grunnlaget for at rektor får en overordnet og fullstendig oversikt over hvordan elevene på skolen har det, og gir et bedre utgangspunkt for å følge opp både enkeltsaker og det systematiske arbeidet. Det pekes på i forarbeidene til opplæringsloven at det skal være en lav terskel for å varsle, og plikten til å varsle til rektor gjelder *all* mistanke (Prop. 57 L (2016–2017) s. 23).

Det er ikke angitt noe konkret tidspunkt for når et varsel skal gå til rektor. Forarbeidene viser til at dette må vurderes fra sak til sak, alt etter sakens alvor og tidssensitivitet. Kunnskapsdepartementet forutsetter at skolene finner egne løsninger og rutiner for hvordan og når varslingen skal skje, gitt at disse er innenfor rammene til varslingsplikten etter opplæringsloven § 9A-4 tredje ledd.

4) *Plikt til å undersøke*

Plikten til å undersøke innebærer at skolen undersøker elevens opplevelse av skolemiljøet, ikke at skolen skal skaffe bevis for eller mot at eleven er blitt krenket eller mobbet. Hva slags type undersøkelse som er nødvendig vil bero på skjønn, og avhenger av hva slags situasjon man står overfor i hvert enkelt tilfelle. Plikten til å undersøke må sees i sammenheng med retten til et skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring. Dette betyr at skolen har en plikt til å undersøke mer enn de tilfellene der en elev er utsatt for mobbing og krenkelser. Undersøkelsesplikten er heller ikke avgrenset av årsaken til at eleven ikke opplever et godt skolemiljø.

Undersøkelsen må ha som formål å få frem fakta om en situasjon, bakgrunnen for elevens opplevelse og hvilke forhold i elevens omgivelser som påvirker hvordan hun eller han opplever skolemiljøet (Udir 2017).

5) *Plikt til å sette inn tiltak*

Skolen skal så langt det er mulig sette inn egnede tiltak der en elev opplever at han eller hun ikke har et godt og trygt skolemiljø. Forarbeidet til opplæringsloven viser til at tiltaksplikten skal tolkes utvidende (Kunnskapsdepartementet 2017). Dette innebærer at en del av tiltaksplikten også er å følge opp tiltakene sine, evaluere virkningene og eventuelt legge til rette eller endre tiltak hvis det er nødvendig for å sikre at eleven har et godt og trygt skolemiljø. Skolen skal lage en skriftlig aktivitetsplan når det gjøres tiltak i en sak, jf. oppl § 9 A-4 sjette ledd.

Det er elevens egen opplevelse av skolemiljøet som er avgjørende for om plikten til å sette inn tiltak utløses. Plikten utløses ved alle tilfeller der eleven selv sier ifra. Forarbeidene understreker imidlertid at tiltaksplikten følger av om eleven *faktisk* har et trygt og godt skolemiljø, og gjelder også

der eleven selv ikke gir uttrykk for egen opplevelse. Aktivitetsplanen trenger ikke å rette seg mot en bestemt elev, men kan ta for seg en situasjon eller utfordring som gjelder flere. Hva som er et egnet tiltak vil være en skjønnsvurdering fra sak til sak.

Pliktene til å undersøke og sette inn tiltak skiller seg fra de øvrige pliktene ved at de hviler på skolen, ikke den enkelte ansatte. Prosessene må gjennomføres effektivt og så raskt som forsvarlig. Valg av tiltak skal baseres på faglige vurderinger og forutsetter oppdatert og tilstrekkelig kompetanse om arbeid mot mobbing og andre krenkelser (Prop. 57 L (2016–2017) s. 21,26,28). Formålet med aktivitetsplikten er å sikre at skolene handler raskt og riktig når en elev ikke har det trygt og godt på skolen. Skolen har et todelt dokumentasjonskrav etter ny lov. Det stilles både krav om at skolen lager en skriftlig plan (aktivitetsplan) når det settes inn tiltak i en sak og at skolen mer overordnet dokumenterer hva som blir gjort for å oppfylle aktivitetsplikten (Udir-3-2017, s.5).

Aktivitetsplikten kombinert med dokumentasjonskrav erstatter vedtaksplikten (enkeltvedtak) til skolene, og skal samtidig sikre forsvarlig praksis og etterprøvbarehet i alle saker (Prop. 57 L (2016–2017), s.31).

Aktivitetsplan Skolen skal lage en skriftlig aktivitetsplan når det gjøres tiltak i en sak, jf. opplæringsloven § 9 A-4 sjette ledd. Kravet om å lage en plan for tiltakene, utløses samtidig med skolens plikt til å sette inn tiltak (Oppl. § 9A-4, Norsk lovkommentar 217). Aktivitetsplanen trenger ikke å rette seg mot en bestemt elev, men kan ta for seg en situasjon eller utfordring som gjelder flere. Hva som er et egnet tiltak vil være en skjønnsvurdering fra sak til sak.

Innholdet i aktivitetsplanen er angitt i lov, jf. oppl. § 9A-4 sjette ledd bokstav a) til e) og skal inneholde informasjon om;

- a) hvilket problem tiltaket skal løse,
- b) hvilke tiltak skolen har planlagt,
- c) når tiltaket skal gjennomføres,
- d) hvem som er ansvarlig for gjennomføringen av tiltakene,
- e) når tiltaket skal evalueres.

Det går frem av forarbeidene at dette kun er et minstekrav og at opplysningene må tilpasses den enkelte saken.

Aktivitetsplanen skal bidra til at en sak følges opp helt til eleven har det trygt og godt på skolen og skal dermed være et nyttig verktøy for skolen (Prop. 57 L (2016–2017) s. 70).

Skolen har etter ny lov et todelt dokumentasjonskrav. I tillegg til å utarbeide en aktivitetsplan, skal skolen mer overordnet dokumentere hva som blir gjort for å oppfylle aktivitetsplikten i enkeltsaker, jf. opplæringsloven § 9A-4 syvende ledd. Denne dokumentasjonsplikten retter seg mot alle delpliktene i aktivitetsplikten og det arbeidet skolen faktisk gjør for å oppfylle plikten, og ikke rutiner eller planer for hvordan skolene skal sørge for et trygt og godt skolemiljø (Udir-3-2017, s. 18). Det er viktig å skille dette dokumentasjonskravet fra de kravene som knytter seg til systematisk arbeid etter opplæringslovens § 9 A-3 heter det i rundskrivet (Ibid.).

Aktivitetsplikten kombinert med dokumentasjonskrav erstatter vedtaksplikten (enkeltvedtak) til skolene, og skal samtidig sikre forsvarlig praksis og etterprøvbarhet i alle saker (Prop. 57 L (2016–2017), s. 31).

3.4 Ordensreglement og digital mobbing

Etter opplæringsloven § 9 A-10 skal kommunen gi forskrift om ordensreglement for den enkelte grunnskole. Reglementet skal inneholde regler om orden og oppførsel, og hvilke tiltak som kan benyttes mot elever som bryter ordensreglementet.

Reglene om ordensreglement ble flyttet inn i kapittel 9A om skolemiljøet i forbindelse med endringen i opplæringsloven i 2017. Ordensreglementet henger nært sammen med skolemiljøet til elevene og er et sentralt redskap i arbeidet med elevenes skolemiljø. Reglementet er viktig for å ha klare og forutsigbare regler i skolehverdagen. Tilsyn viser at mangelfulle ordensreglementer og implementering av disse er blant årsakene til at mobbing ikke fanges opp (Prop. 57 L (2016–2017) s. 66)

Utdanningsdirektoratet anbefaler skolene å ha regler for bruk av mobil telefon og Internett på skolen i ordensreglementet. Videre må skolene følge med i bruken og gripe inn når elevene bryter reglene (Utdanningsdirektoratet 2011).

3.5 Revisjonskriteriene oppsummert

Revisjonen legger til grunn at arbeidet mot digital mobbing må inkluderes i det generelle arbeidet mot mobbing. På bakgrunn av dette er følgende kriterier utledet for å besvare undersøkelsens andre og tredje problemstilling.

Problemstilling 2	Revisjonskriterier
På hvilken måte arbeider skoleeier og skoleledelse systematisk og kontinuerlig for å forebygge digital mobbing?	<ul style="list-style-type: none"> → Skolen skal ha etablert tiltak for å forebygge, avdekke og håndtere tradisjonell og digital mobbing → Skoleeier og skole bør sørge for at alle ansatte har oppdatert og tilstrekkelig kompetanse til å identifisere og håndtere tradisjonell og digital mobbing
Problemstilling 3	Revisjonskriterier
I hvilken grad følges elever som kan være/er utsatt for digital mobbing opp med aktivitetsplan i samsvar med lovkrav?	<ul style="list-style-type: none"> → Elever som mobbes digitalt og tradisjonelt skal følges opp med aktivitetsplan. → Aktivitetsplanen skal inneholde de elementene som er spesifisert i oppl. § 9A-4 sjette ledd bokstav a) til e)

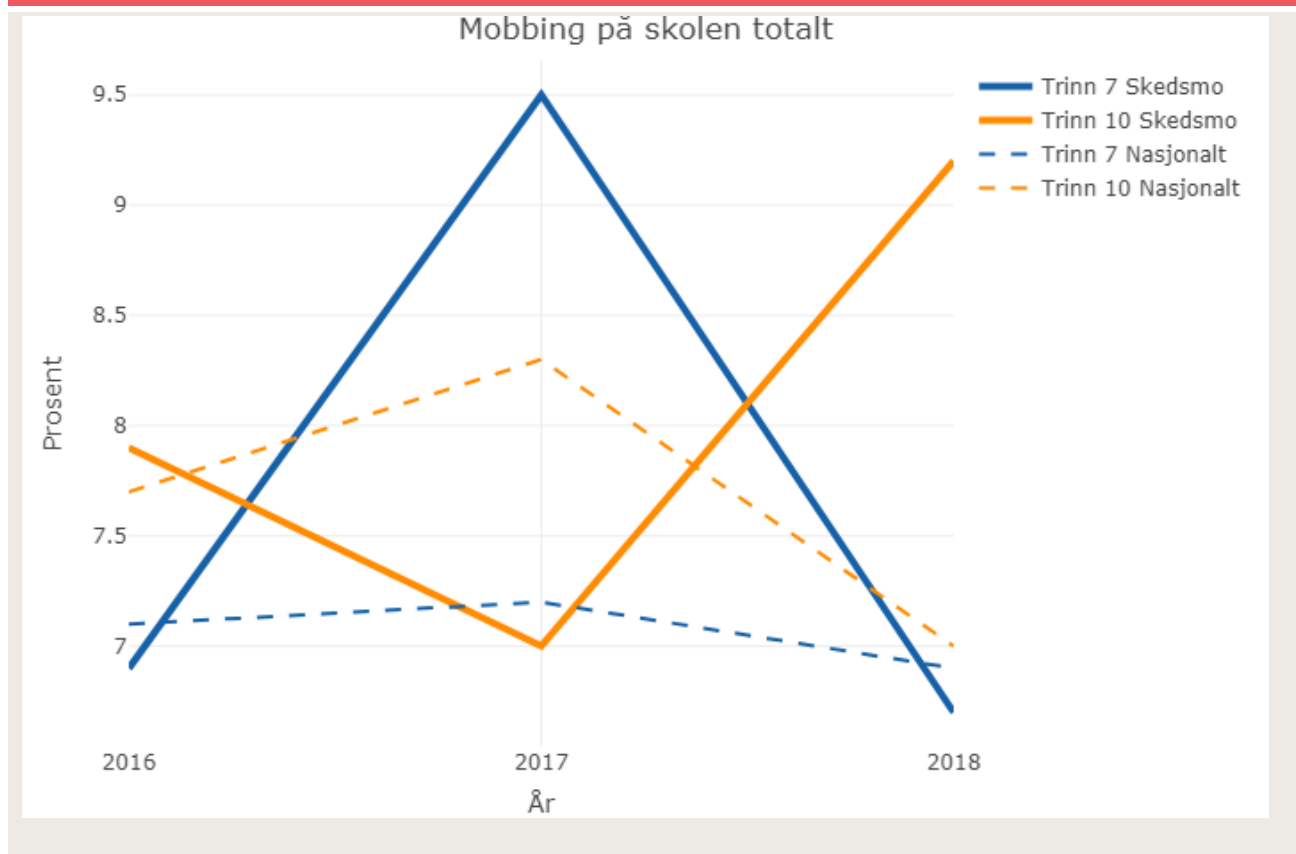
4 OMFANG AV DIGITAL MOBBING

4.1 Mobbing på kommunenivå

Digital og tradisjonell mobbing henger tett sammen. Djupedalsutvalget viser til at hele 87 prosent av elevene som utsettes for digital mobbing også utsettes for tradisjonell mobbing på skolen (NOU 2015:2 s. 82).

Figur 2 viser andel elever som har blitt mobbet enten digitalt, av medelever eller av voksne på syvende og tiende trinn i Skedsmo og i landet årene 2016, 2017 og 2018.

Figur 2: Andel som mobbes av medelever, voksne eller digitalt to eller tre ganger per måned eller oftere i Skedsmo kommune og landet (2016, 2017 og 2018)

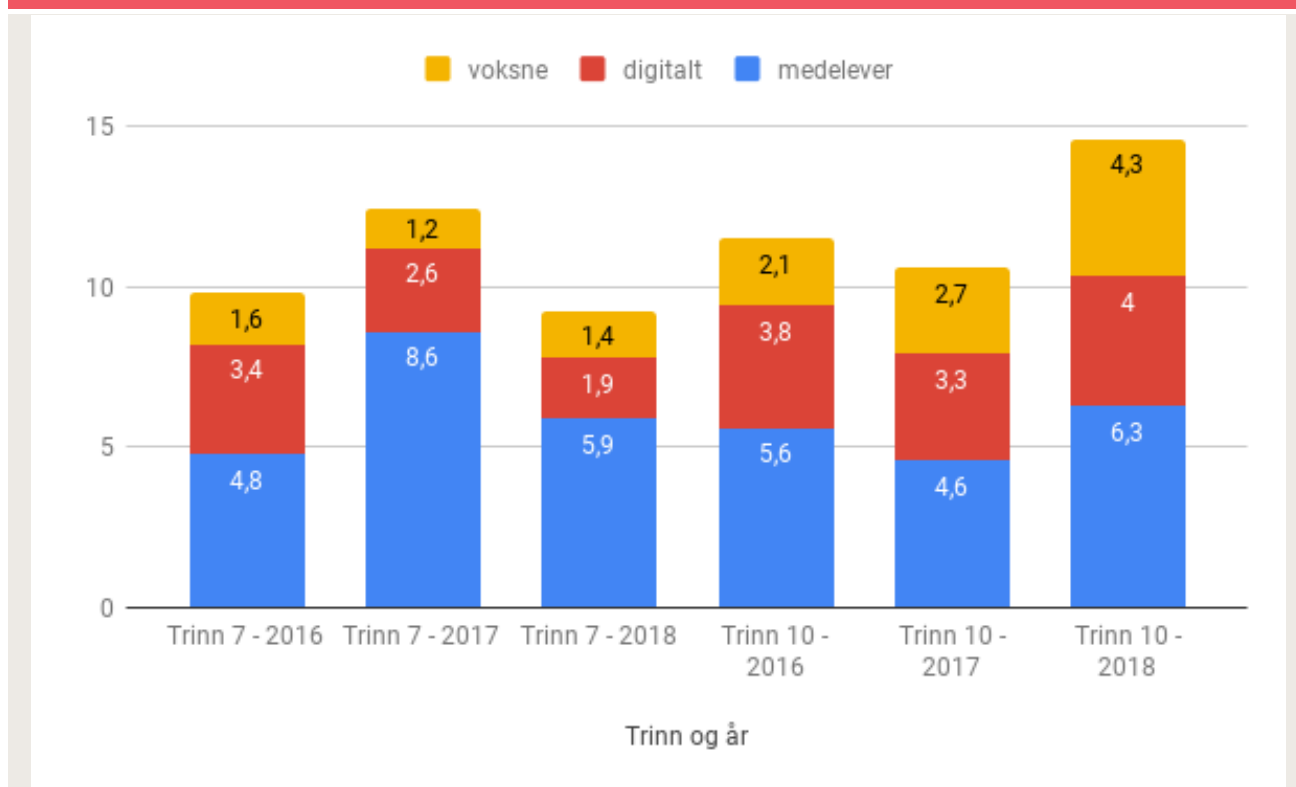
Kilde: Skoleporten

Figuren viser at det varierer om Skedsmo kommune ligger over eller under landsgjennomsnittet i andelen elever som mobbes. På tiende trinn var kommunen omtrent på landsgjennomsnittet i 2016 med 7.9 prosent mobbing, under i 2017 med 7 prosent og over i 2018 med 9.2 prosent.

På tinn syv er kommunen derimot under landsgjennomsnittet i 2016 med 6.9 prosent mobbing over i 2017 med 9.5 prosent og under i 2018 med 6.7 prosent.

Figur 3 viser om elevene ble mobbet av medelever, voksne eller digitalt årene 2016, 2017 og 2018. Spørsmålene er ikke gjensidig utelukkende. Samme elev kan dermed være mobbet både digitalt av medelever og av voksne.

Figur 3: Andel elever i Skedsmo kommune, som mobbes av medelever, voksne eller digitalt i 2016 og 2017

* Kilde: Elevundersøkelsen

Figuren viser at tradisjonell mobbing mellom elever utgjør brorparten av mobbingen i Skedsmo, etterfulgt av digital mobbing og mobbing av voksne. I 2018 ble 6.3 prosent av elevene på tiende trinn mobbet tradisjonelt, 4 prosent ble mobbet digitalt og 4.3 prosent ble mobbet av voksne. På syvende trinn ble 5.9 prosent av elevene mobbet av medelever, 1.9 prosent digitalt og 1.4 prosent av voksne. Digital mobbing er mer utbredt på tiende trinn enn på syvende trinn både i 2016, 2017 og 2018. Denne trenden gjelder også nasjonalt (NTNU 2017, xii) .

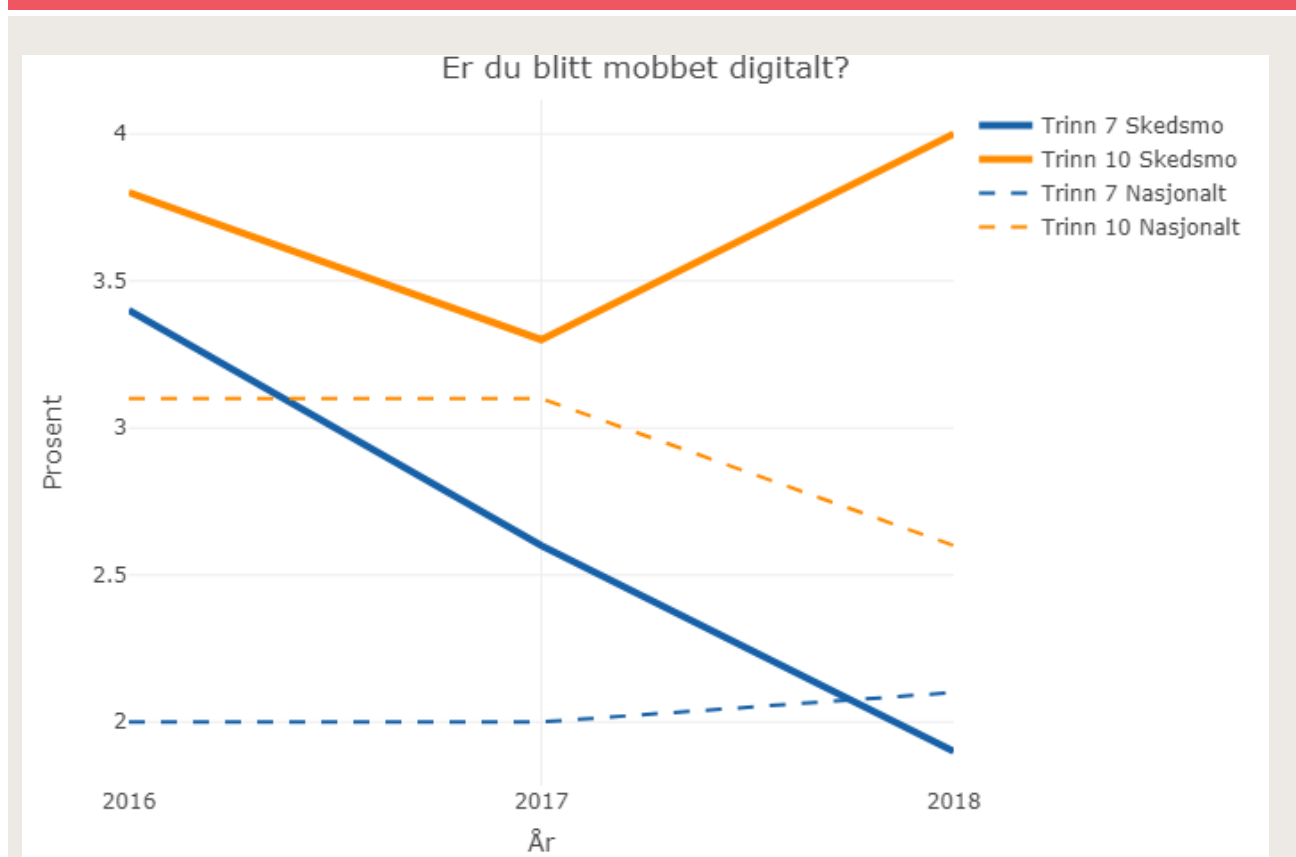
Medietilsynets undersøkelse om medievaner finner at andelen barn som mobbes på internett øker kraftig etter 12 års alderen. Andelen er høyst blant gutter i alderen 15 – 17 år, hvor en av tre har lagt merke til at noen er mobbet på internett. Totalt har 28 prosent av barna blitt mobbet på internett, hvorav åtte prosent på ukentlig eller månedlig basis. Undersøkelsen er basert på svar fra 4805 barn i alderen 9 til 18 år (Medietilsynet 2018, 6, 71).

Digital mobbing

I figur 4 sammenlignes andelen elever som mobbes digitalt i Skedsmo, med tilsvarende tall i landet for perioden 2016 til 2018.

Figur 4: Andel elever som er mobbet digitalt i 2016, 2017 og 2018 i Skedsmo og nasjonalt

Kilde: Skoleporten

Figuren viser at Skedsmo kommune ligger over landsgjennomsnittet i andelen elever som mobbes digitalt på trinn ti. I 2018 ble 4 prosent av elevene mobbet digitalt på trinn ti, 1.4 prosentpoeng over landsgjennomsnittet på 2.6 prosent. I 2017 og 2016 ble 3.3 og 3.8 prosent av elevene mobbet digitalt. Landsgjennomsnittet disse årene var 3.1 prosent

Skedsmo kommune har hatt en positiv utvikling i andelen elever som mobbes digitalt på trinn syv. I 2018 ble 1.9 prosent av elevene mobbet digitalt på syvende trinn, mot 2.6 prosent i 2017 og 3.4 prosent i 2016.

4.2 Mobbing på skolenivå

Tallene på skolenivå må tolkes med varsomhet, og ses i sammenheng med antall elever på skolen. En høy mobbeandel på en skole med få elever, kan utgjøre færre mobbetilfeller, enn en lav andel på en skole med mange elever. Tabell 2 viser antall elever på skolene i Skedsmo på trinn syv, ti og totalt i 2017.

Tabell 2: Antall elever per skole i Skedsmo 2017

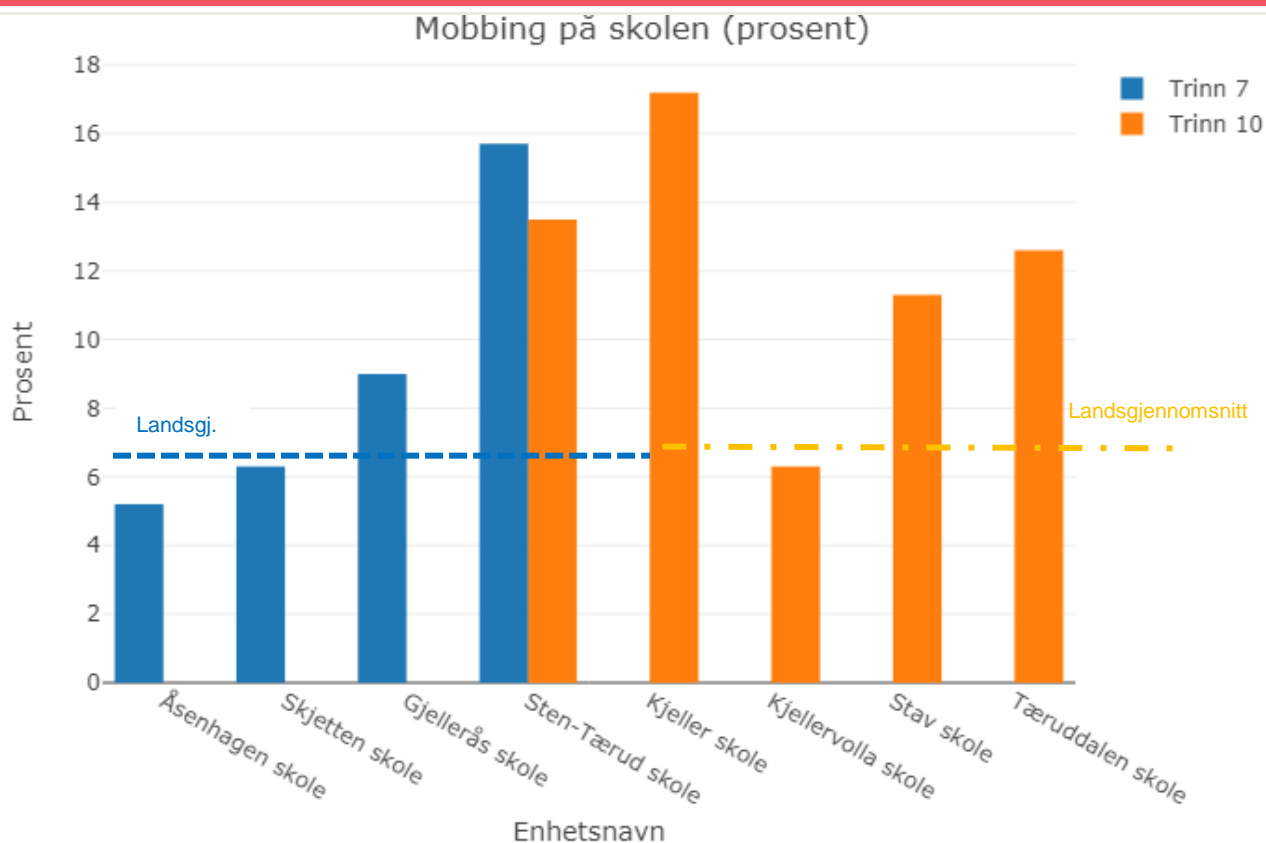
Skole	Trinn 7	Trinn 10	Totalt
Tæruddalen skole	-	153	458
Kjellervolla skole	-	135	396
Stav skole	-	134	372
Bråtejordet skole	-	115	388
Kjeller skole	54	50	540
Sten-Tærud skole	43	48	489
Asak skole	25	25	240
Frydenlund skole og ressurscenter - Avd Barn/unge	4	7	51
Åsenhagen skole	104	-	516
Sagdalen skole	103	-	689
Gjellerås skole	89	-	549
Skjetten skole	76	-	577
Vigernes skole	72	-	530
Volla skole	63	-	460
Brånås skole	56	-	347

Kilde: Skoleporten

For å unngå at elever identifiseres er det fastsatt en rekke regler for publisering av data i skoleporten på skolenivå. Svarene skjules for eksempel dersom færre enn 10 respondenter mobbes på en skole.

Figur 5 viser hvor stor andel som mobbes av medelever, voksne eller digitalt på de ulike skolene i Skedsmo i 2018.

Figur 5: Andel som mobbes av medelever, voksne eller digitalt to eller tre ganger per måned eller oftere i 2018, fordelt på skole

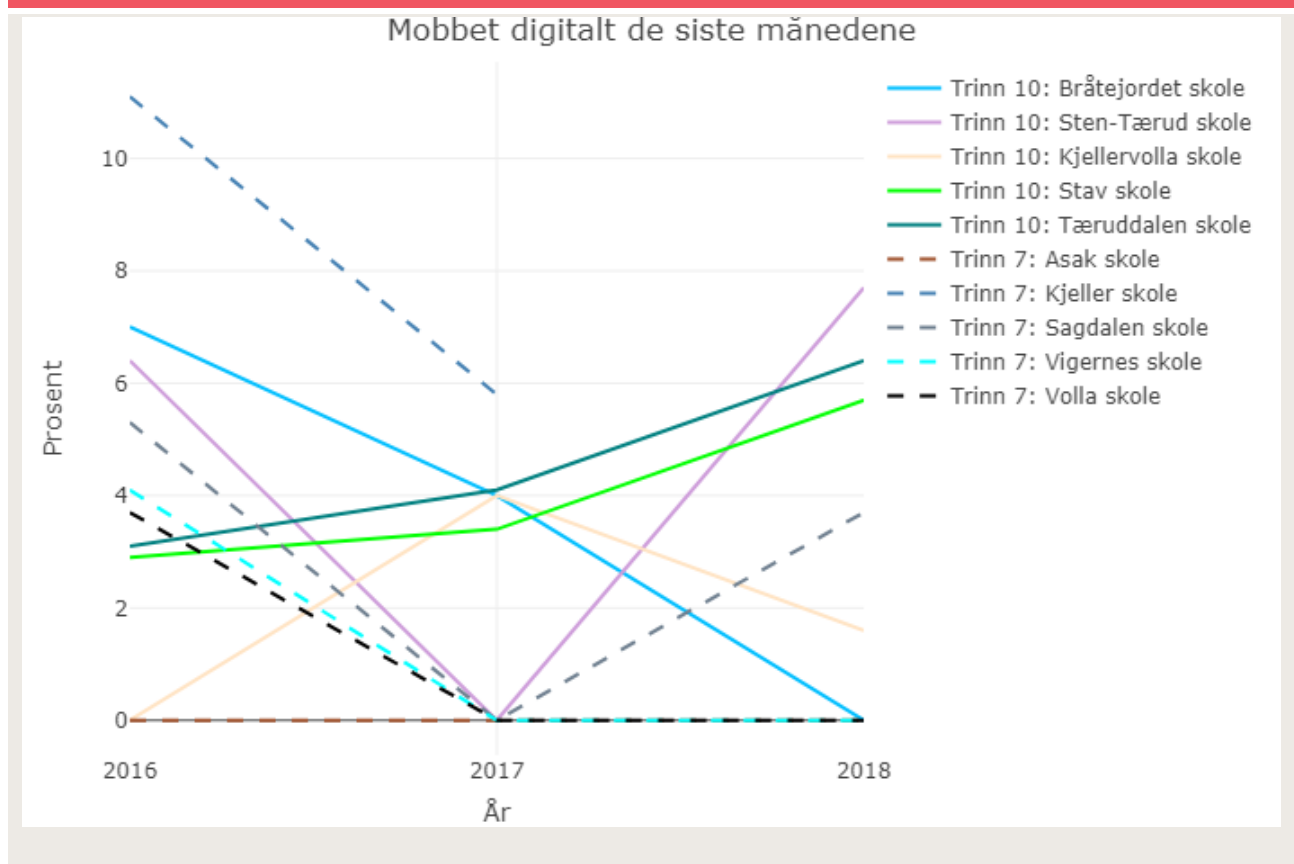
Kilde: Skoleporten

Figuren viser at fire skoler trekker opp gjennomsnittet på trinn ti. Dette gjelder skolene Kjeller, Stav, Tæruddalen og Sten – Tærud, hvor henholdsvis 17.2 prosent, 13.5 prosent, 12.6 prosent og 11.3 prosent av elevene ble mobbet i 2018. Dette er over landsgjennomsnittet på 7 prosent.

På trinn syv ligger skolene Gjellerås og Sten-Tærud over landsgjennomsnittet på 6.9 prosent i 2018. På disse skolene ble 15.7 og 9 prosent av elevene mobbet i 2018. De øvrige skolene på trinn syv ligger under landsgjennomsnittet.

Figur 6 viser andel elever som er mobbet digitalt i perioden 2016 til 2018 for skoler med data tilgjengelig for begge år.

Figur 6: Andel elever som er mobbet digitalt i 2016, 2017 og 2018 på skolenivå

Kilde: Skoleporten

Skolene Kjeller, Stav, Tæruddalen og Sten – Tærud skiller seg ut med en høy andel mobbing på trinn ti i 2018, hvor henholdsvis 17.2 prosent, 13.5 prosent, 12.6 prosent og 11.3 prosent av elevene ble mobbet digitalt.

På trinn syv har de fleste skolene hatt en positiv utvikling i perioden 2016 til 2018. Skolene Gjellerås og Sten-Tærud skiller seg negativt ut med digitale mobbeandeler på 15.7 og 9 prosent.

5 SYSTEMATISK OG KONTINUERLIG ARBEID FOR Å FOREBYGGE DIGITAL MOBBING

Opplæringsloven § 9A-3 tredje ledd slår fast at skolen skal arbeide systematisk og kontinuerlig for å fremme helsen, miljøet og tryggheten til alle elever. Skoleeier har et ansvar for å sikre at bestemmelsene i opplæringsloven følges ved den enkelte skole. Kapitlet belyser hvordan skoleeier og skoleledelsen arbeider systematisk og kontinuerlig for å forebygge digital mobbing og skape et trygt og godt skolemiljø for alle elever..

5.1 Tiltak for å forebygge, avdekke og håndtere tradisjonell og digital mobbing

Skedsmo kommunes planer og tiltak for å håndtere mobbing er til dels fragmentert i den forstand at dette er spredt over en rekke dokumenter av ulik type. Blant de viktigste kan vi trekke frem:

- Ordensreglementet
- Plan for kvalitetssikring av læringsmiljøet
- Plan for kvalitetssikring av læringsmiljøet for elever med stort læringspotensial
- Plan for godt skolemiljø
- Plan for kompetanseutvikling i skolen 2018-2019
- Rutine for dialogbasert tilsyn med skolene
- Rutine for elevenes skolemiljø
- Undervisningsopplegg for alle 5. klassene i kommunen om temaet psykisk helse
- Mestrende barn (lavterskeltilbud til elever med symptomer på angst og depresjon)
- Skolemiljøplaner for den enkelte skole

De lokale planene for de enkelte skolene varierer relativt mye, og reflekterer en ledertilnærming som gir skolene stor frihet til lokale tilpasninger. Samtidig har kommunen en tett oppfølging av skolene og gir mye veiledning som i stor grad er forskningsbasert.

I sum er dette et omfattende planverk, som i stor grad er forskningsbasert og samtidig har en struktur som er velegnet for å ivareta lokale behov og variasjoner. Hvordan administrasjonen tenker om mobbing fremgår en rekke steder i disse dokumentene. Et hovedpoeng kommer frem i en presentasjon for politisk nivå av det nye beredskapsteamet mot mobbing datert desember 2017, der administrasjonen vektlegger kompleksiteten i mobbeproblematikken:

Med bakgrunn både i tidligere læringsmiljøarbeid i kommunen og erfaringer fra beredskapsteamets arbeid til nå, er det en viktig erfaring at dette er et svært komplekst og kompetansekrevende saksfelt. Det er ingen enkle løsninger, eller tilnærminger som passer i alle saker. Bistanden fra beredskapsteamet må derfor tilpasses den enkelte sak, og kan som nevnt dreie seg om tiltak på flere nivåer (på individnivå, gruppe- og klassenivå, tiltak rettet mot lærernes praksis og involvering av foreldregruppa). Beredskapsteamet fyller utvilsomt et behov i tiltakskjeden, og rådmannens vurdering

er at det også framover vil være et stort behov for den type tverrfaglig bistand som beredskapsteamet tilbyr.

Tilstandsrapport skole 2017-2018 (s. 21) inneholder en beskrivelse av utfordringene skolene har knyttet til økt forekomst av digital mobbing:

Selv om skolene og kommunen kan gjøre mye for å kvalitetssikre læringsmiljøet og forebygge mobbing, rapporterer flere skoler om at en del av mobbingen skyldes forhold utenfor skolens kontroll. Skolene opplever at digitaliseringen og sosiale medier er en viktig driver for endring av omgangsførmene blant barn og unge i en mer utspekulert og brutal retning, noe som kan være en av forklaringene på økte mobbetall. Gjennom barn og unges utstrakte kommunikasjon på nettet, kan det se ut som om grenser flyttes for hva som kan sies, sammenlignet med kommunikasjon ansikt til ansikt, hvor vi regulerer hverandre bedre. I tillegg kan tilgangen på impulser og informasjon gjennom nettet medføre en «voksen atferd» langt ned i aldersgruppene, uten at barna har et emosjonelt og kognitivt apparat til å håndtere inntrykkene. Videre er det krevende at elevenes kommunikasjon på sosiale medier skjer «døgnet rundt», og at mye er utenfor skolens kontroll. Skolen må imidlertid også håndtere de negative sidene ved elevenes nettbruk etter skoletid, dersom de får negative konsekvenser for elevers læringsmiljø. Skolene opplever at skillet mellom skole og fritid viskes ut, likedan skillet mellom mobbing mellom den enkelte skoles elever og ungdom utenfra. Skolene ser også en bekymringsfull utvikling blant foreldrene, med en større grad av usikkerhet og økende avhengighet av skolen som oppdragelsesarena. Skolene ser behov for styrking av foreldrenes involvering. I tillegg opplever noen av skolene en brutalisering i enkelte ungdomsmiljøer i kommunen, med blant annet økt voldsbruk og kriminalitet. I slike saker er godt samarbeid med barnevern og politi svært viktig.

5.2 Regler for bruk av mobil telefon og Internett på skolen i ordensreglementet.

Revisjonen har lagt til grunn at det bør finnes regler for bruk av mobiltelefon og internett på skolen, og at disse bør være forankret i ordensreglementet. Slike regler finnes i Skedsmo. I Ordensreglementet handler § 2-2 om oppførsel, og punkt g og h omhandler oppførsel på digitale plattformer:

Elevene i Skedsmoskolen skal ha god oppførsel. Det er god oppførsel å:...

g. følge felles regler for bruk av datautstyr og internett (vedlegg 1), og bare bruke skolens datautstyr og internetttilgang til skolerelaterte ting, hvis ikke annet er avtalt

h. slå av mobiltelefon, MP3-spillere, elektroniske spill mv. i undervisningen, i friminutt, på arrangementer i skolens regi, på SFO/leksehjelp og på skolens uteområder, og la slikt utstyr ligge ute av syne i sekk, veske, «mobilhotell» eller lignende, hvis ikke annet er avtalt. (På skoleveien er bruk av slikt utstyr tillatt. Rektor kan bestemme i lokale skoleregler at elever på 8.-10. trinn kan bruke slikt utstyr i friminutt)

Ordensreglementets § 1-4 slår fast at den enkelte skole kan lage tilleggsregler om orden og oppførsel tilpasset lokale forhold. § 2-2 h presiserer at disse reglene også kan omfatte bruk av digitalt utstyr i friminutt for 8.-10. trinn.

5.3 Etterlevelse av aktivitetsplikten

Resultatene fra spørreundersøkelsen til de ansatte på skolene i Skedsmo er oppsummert i tabell 3.

Tabell 3 Resultatene av spørreundersøkelsen til de ansatte (N = 355)

På en skala fra 1-6, hvor 1 er helt uenig og 6 er helt enig, hvor enig/uenig er du i følgende påstander:	Andel helt eller delvis uenig	Andel helt eller delvis enig	Andel vet ikke
Skolen legger til rette for at alle ansatte (inkludert assistenter, ansatte i SFO o.l) er involvert i prosessen med å definere mobbing og krenkende atferd.	13	83	4
Jeg blir godt informert om resultater fra undersøkelser som blir gjennomført om: - tradisjonell mobbing på min skole.	8	88	4
Informasjon om elevenes skolemiljø brukes aktivt for å iverksette tiltak som skal forhindre/dempe digital mobbing ved skolen	11	78	11
Informasjon om elevenes skolemiljø brukes aktivt for å iverksette tiltak som skal forhindre/dempe: tradisjonell mobbing ved skolen.	8	87	5
Jeg opplever at rektor har kjennskap til de tilfeller hvor elever har blitt utsatt for: digital mobbing	6	80	14
Jeg opplever at rektor har kjennskap til de tilfeller hvor elever har blitt utsatt for: tradisjonell mobbing.	4	88	8
Skolens ledelse har tydelig kommunisert hvilke situasjoner mellom elever jeg som ansatt bør gripe inn i	14	84	2
På skolen er det en lav terskel for at ansatte griper inn i negativ adferd mellom elever.	7	92	2
Jeg og mine kolleger vurderer hva slags negativ adferd som krever inngripen likt.	11	86	3
Det er tydelige rutiner for når jeg skal varsle ved kjennskap eller mistanke om:- digital mobbing.	15	80	5
Det er tydelige rutiner for når jeg skal varsle ved kjennskap eller mistanke om:- tradisjonell mobbing.	5	93	2
Jeg vet godt hvem jeg skal varsle til ved kjennskap eller mistanke om mobbing.	3	96	1
Jeg opplever at varslene om: - digital mobbing behandles på en god måte av ledelsen	4	74	22
Jeg opplever at varslene om: - tradisjonell mobbing behandles på en god måte av ledelsen.	4	86	10
Jeg opplever at de undersøkelsene som gjennomføres er tilstrekkelig for å avdekke hvorvidt eleven(e) utsettes for tradisjonell mobbing eller krenkende atferd:	16	75	9
På skolen jeg jobber er det en lav terskel for å iverksette	7	78	15

tiltak etter informasjon om: - digital mobbing.			
På skolen jeg jobber er det en lav terskel for å iverksette tiltak etter informasjon om: - tradisjonell mobbing	4	91	5
Tiltakene som skolen iverksetter er tilstrekkelig for å redusere/stanse: - digital mobbing og krenkende atferd på nett	13	63	24
Tiltakene som skolen iverksetter er tilstrekkelig for å redusere/stanse: - tradisjonell mobbing og krenkende atferd.	9	81	10
Skolen har god praksis for å evaluere tiltak mot: - digital mobbing som er iverksatt.	12	62	26
Skolen har god praksis for å evaluere tiltak mot: - tradisjonell mobbing som er iverksatt.	7	80	13
Skolen endrer tiltak mot: - digital mobbing der dette vurderes som nødvendig	6	62	32
Skolen endrer tiltak mot: – tradisjonell mobbing der dette vurderes som nødvendig	4	77	19
Aktivitetsplan brukes aktivt i alle saker om: digital mobbing og krenkende atferd på nett	8	59	33
Aktivitetsplan brukes aktivt i alle saker om: tradisjonell mobbing og krenkende atferd.	5	73	22
Skoleeier (kommunen) bidrar i tilstrekkelig grad til at aktivitetsplikten overholdes på min skole.	3	51	46
Jeg og kollegene mine har lik oppfatning av hva som er: - digital mobbing og krenkende atferd på nett.	5	91	4
Jeg og kollegene mine har lik oppfatning av hva som er: - tradisjonell mobbing og krenkende atferd.	6	92	2

Som vi kan se av tabellen er det stor grad av enighet blant de ansatte på skolene i Skedsmo om at delpliktene til aktivitetsplikten etterleves. Om lag ni av ti ansatte er for eksempel enige om at de vet godt hvem de skal varsle, at det er tydelige rutiner for varsling og at varslene behandles på en god måte av ledelsen. En like stor andel er enige i at det er lav terskel for at ansatte griper inn, og for å iverksette tiltak. De ansatte svarer i stor grad at rektor har kjennskap til de tilfeller hvor elever har blitt utsatt for tradisjonell mobbing, at aktivitetsplan brukes aktivt i alle saker om tradisjonell mobbing og krenkende atferd og at skolen endrer tiltak mot tradisjonell mobbing der dette vurderes som nødvendig. I tillegg er et klart flertall mer eller mindre enige om skolene etterlever en rekke andre forhold knyttet til aktivitetsplikten.

Om lag halvparten av de ansatte er enig i at skoleeier (kommunen) i tilstrekkelig grad bidrar til at aktivitetsplikten overholdes på skolen. Tre prosent av de ansatte er uenig i påstanden, mens de øvrige svarer at de ikke vet ikke på dette spørsmålet. Dette er naturlig fordi det først og fremst er skoleledelsen som har kontakt med skoleeier.

De ansatte vurderer det altså slik at både skoleeier (kommunen) og skolen etterlever aktivitetsplikten på en god måte, men det er en systematisk variasjon knyttet til om mobbingen er digital eller tradisjonell. Et gjennomgående trekk er at flere er uenige i påstander knyttet til digital mobbing enn tradisjonell mobbing. Med andre ord mener de ansatte at skolen gjennomgående håndterer tradisjonell mobbing litt bedre enn digital mobbing, men at de håndterer begge deler godt.

Tabell 4 viser differansen mellom andelen som er uenige i utvalgte spørsmål knyttet til digital og tradisjonell mobbing

Tabell 4: Prosentdifferanse for andel som er uenig for utvalgte spørsmål (N = 355)

På en skala fra 1-6, hvor 1 er helt uenig og 6 er helt enig, hvor enig/uenig er du i følgende påstander:	Andel uenig-digital mobbing	Andel uenig - tradisjonell mobbing	Diff
Informasjon om elevenes skolemiljø brukes aktivt for å iverksette tiltak som skal forhindre/dempe digital/tradisjonell mobbing ved skolen	11	8	3
Jeg opplever at rektor har kjennskap til de tilfeller hvor elever har blitt utsatt for digital/tradisjonell mobbing	6	4	2
Det er tydelige rutiner for når jeg skal varsle ved kjennskap eller mistanke om digital/tradisjonell mobbing.	15	5	10
På skolen jeg jobber er det en lav terskel for å iverksette tiltak etter informasjon om digital/tradisjonell mobbing	7	4	3
Tiltakene som skolen iverksetter er tilstrekkelig for å redusere/stanse digital/tradisjonell mobbing	13	9	4
Skolen har god praksis for å evaluere tiltak mot digital/tradisjonell mobbing	12	7	5
Skolen endrer tiltak mot digital/tradisjonell mobbing der dette vurderes som nødvendig	6	4	2
Aktivitetsplan brukes aktivt i alle saker om digital/tradisjonell mobbing	8	5	3

Tabellen viser at for de fleste spørsmålene er det 2 til 5 prosentpoeng forskjell i de ansattes svar på likelydende spørsmål om digital og tradisjonell mobbing. Spørsmålet om tydelige rutiner skiller seg ut ved at forskjellen er 10 prosentpoeng.

5.4 Oppdatert og tilstrekkelig kompetanse

Spørreundersøkelsen inneholdt også to spørsmål som en relativt stor andel av de ansatte var uenige i. Disse spørsmålene dreier seg om de ansattes kompetanse på mobbeområdet og hvorvidt de undersøkelsene som skolene gjør er tilstrekkelige for å avdekke mobbing og krenkende atferd.

Resultatene fra spørreundersøkelsen viser at 27,5 % av de ansatte i større eller mindre grad er uenige i skolen gjennomfører tilstrekkelig kurs/opplæring i temaene digital mobbing og krenkende atferd på nett. En lavere andel – 18,2 % – var uenig i en tilsvarende påstand om tradisjonell mobbing. Vi ser altså at de ansatte i skolen i Skedsmo etterspør kurs og opplæring i temaene digital mobbing og krenking på nett i større grad enn kurs om tradisjonell mobbing.

Det er imidlertid markante forskjeller mellom de ulike stillingskategoriene når det gjelder andelen som er uenig i at skolen gjennomfører tilstrekkelig kurs/opplæring

Tabell 5: Andelen respondenter som er uenig fordelt på stillingskategori

	N	Tradisjonell mobbing	Digital mobbing
Miljøarbeidere, assistenter mv	50	44	54
Lærere	253	15	24
Ledelse/administrasjon	49	8	16
Totalt	352	18,2	27,5

Det er altså ledelsen/administrasjonen som i størst grad mener at det er tilstrekkelig kurs og opplæring, mens godt over halvparten av de ansatte med lav eller ingen utdanning (miljøarbeidere, assistenter osv.) er uenige i påstanden.

En like markant forskjell finner vi mellom ansatte i skole og ansatte i SFO:

Tabell 6: Andelen respondenter som er uenig i at de ansatte får tilstrekkelig kurs og opplæring fordelt på Skole/SFO

	N	Tradisjonell mobbing	Digital mobbing
SFO	44	43	55
Skole	308	15	24

Tabellen viser at på SFO er over halvparten av de ansatte uenig i at skolen gjennomfører tilstrekkelig kurs/opplæring om digital mobbing, mens hver fjerde ansatt er uenig på skolen.

Det er de ansatte med lavest utdannede og de gruppene som får minst kursing som savner det mest. Dette er også yrkesgrupper som har sitt hovedfokus på arbeidet med skolemiljøet, mens lærerne samtidig skal holde et sterkt fokus på sine fag.

5.5 Tilstrekkelige undersøkelser

Der det er mistanke eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt skolemiljø, eller det det kommer en henstilling fra elev eller foreldre er skolen pliktig til å undersøke elevens skolemiljø.

Ansatte tok i spørreundersøkelsen stilling til påstanden om de undersøkelsene som gjennomføres er tilstrekkelige for å avdekke hvorvidt elevene utsettes for mobbing eller krenkende atferd.

Tabell 7: Jeg opplever at de undersøkelsene som gjennomføres er tilstrekkelig for å avdekke hvorvidt eleven(e) utsettes for digital mobbing eller krenkende atferd på nett:

	N	Tradisjonell mobbing	Digital mobbing
Lærere	253	20.00	25.30
Miljøarbeidere, assistenter mv	50	17.39	20.00
Ledelse/administrasjon	49	4.08	16.33
Totalt	352	15,91	23,3

Tabellen ovenfor viser at nesten en fjerdedel av de ansatte ikke opplever at de undersøkelsene som gjennomføres er tilstrekkelig for å avdekke hvorvidt eleven(e) utsettes for digital mobbing eller krenkende atferd på nett. Det er lærerne som er mest bekymret for at undersøkelsene ikke er tilstrekkelige, og ledelsen/administrasjonen som er minst bekymret.

Det er også en markant forskjell på digital og tradisjonell mobbing, og de ansatte er i større grad trygge på at undersøkelsene er tilstrekkelige når det gjelder tradisjonell mobbing enn når det gjelder digital mobbing. Dette gjelder alle de tre gruppene ansatte.

6 MOBBESAKER OG AKTIVITETSPLANER

6.1 Antall mapper

Tabell 8 viser at antall mobbesaker hver skole har registrert i 2018, elevtall og antall saker pr 100 elever. I høyre kolonne fremgår også hvor mange av disse sakene revisjonen har undersøkt.

Tabell 8: Antall registrerte mobbesaker i 2018

Skole	Elevtall	Saker registrert	Saker pr 100 elever	Saker undersøkt
Sten-Tærud (1-10)	493	22	4,26	4
Volla (1-7)	475	20	4	4
Gjellerås (1-7)	526	17	3,23	4
Åsenhagen (1-7)	526	16	3,04	4
Brånås (1-7)	327	8	2,45	0
Kjeller (1-10)	582	11	1,89	0
Skjetten (1-7)	587	13	1,87	4
Totalt 2018	6766	130	1,85	36
Asak (1-10)	224	4	1,79	4
Tæruddalen (8-10)	467	4	0,86	1
Bråtejordet (8-10)	403	3	0,74	0
Kjellervolla (8-10)	405	3	0,74	3
Vardeåsen (1-4)	149	1	0,67	1
Sagdalen (1-7)	687	4	0,58	3
Stav (8-10)	388	3	0,52	3
Vigernes (1-7)	527	1	0,19	1
Totalt 2018	6766	130	1,85	36

Tabellen viser antall registrerte saker og aktivitetsplaner i 2018 ved hver enkelt skole. Et i øyenfallende trekk er at noen skoler har langt flere aktivitetsplaner enn andre, også i forhold til elevtallet. Antall saker per elev varierer fra 4.26 på Sten-Tærud til 0,19 på Vigernes. Til sammen har skolene laget individuelle aktivitetsplaner for 1,85 % av elevene. I tillegg har skolene laget fem av aktivitetsplaner som er rettet mot en elevgruppe eller klasse (to på Skjetten og en hver på Stav, Sten-Tærud og Volla).

6.2 Innholdet i mappene

Skedsmo kommune har utarbeidet en mal for § 9A saker, slik at den som behandler saken får med alt som skal være med i henhold til opplæringsloven. Dermed har alle mapper en aktivitetsplan, det omtales blant annet hvilket problem tiltaket skal løse, når tiltaket skal gjennomføres, hvem som er ansvarlig for gjennomføringen av tiltaket, når tiltaket skal evalueres og aktivitetsplikten dokumenteres.

I de fleste tilfellene som ble undersøkt var malen fulgt, og alle vesentlige momenter var derfor med, men noen ganger var planen mangelfullt utfylt. For eksempel manglet en sak konkrete opplysninger om hva saken dreier seg om og tre saker manglet informasjon om når tiltakene skal evalueres. Selv om det finnes noen avvik er helhetsbildet at det finnes en god mal som brukes i praksis og som hovedregel er fullstendig utfylt.

To av skolene (Gjellerås og Sagdalen) skiller seg likevel ut ved at de fortsatt fatter enkeltvedtak i sakene og opplyser om rett til å klage til fylkesmannen, slik systemet var før 2017. Denne endringen har altså ikke blitt implementert ved disse to skolene. Likevel viser gjennomgangen at de fire sakene der det er fattet enkeltvedtak også inneholder aktivitetsplan med de momentene som regelverket krever.

6.3 Digital mobbing

Det skilles ikke mellom digital mobbing og tradisjonell mobbing i mappene, ettersom all mobbing håndteres etter samme lovverk. Dermed er det umulig å vite hvilke saker som involverer digital mobbing uten å åpne saken. Men hver mappe skal inneholde en redegjørelse for hva som er problemet. Der fremgår det også om mobbingen helt eller delvis foregår på digitale arenaer.

Mappegjennomgangen viser at bare i 2 av 34 saker omtales digital mobbing spesifikt som en del av problembildet, det vil si ca. 6 prosent av sakene. Ingen av sakene omhandler bare digital mobbing. Basert på funnene i elevundersøkelsen kunne vi forvente at en høyere andel av sakene inneholdt elementer av digital mobbing. Dette tyder på at skolene i Skedsmo i liten grad klarer å fange opp digital mobbing.

7 VURDERINGER

Mye digital mobbing

Mobbing er et alvorlig samfunnsproblem. Andelen elever som mobbes på skolene i Skedsmo har variert i perioden 2016 – 2018. På trinn 10 har derimot andelen elever som mobbes digitalt ligget stabilt høyt disse årene, hvor henholdsvis 3.8 prosent, 3.3 prosent og 4 prosent av elevene mobbes digitalt.

Kommunen avdekker i for liten grad digital mobbing

Undersøkelsen viser at Skedsmo kommune i for liten grad avdekker mobbing generelt, og digital mobbing spesielt. Mappегjennomgangen viser at skolene registrerer for få saker sammenlignet med andel elever som opplever mobbing. Totalt har skolene registrert saker for 1.85 prosent av elevene, mens undersøkelser viser at andelen som mobbes er langt høyere. Kun fem prosent av de undersøkte sakene berører digital mobbing. Revisjonen mener at andelen saker som omhandler digital mobbing burde vært langt høyere. En fjerdedel av de ansatte mener at skolens undersøkelser er utilstrekkelige for å avdekke digital mobbing og krenkelse på nett. Til sammenligning mener om lag en av fem at undersøkelsene er utilstrekkelige for å avdekke tradisjonell mobbing.

Revisjonen mener at det er bekymringsverdig at en stor andel av mobbingen i Skedsmo ikke avdekkes. Dette gjelder særlig digital mobbing. Vi legger her til grunn at terskelen for å registrere saker og igangsette undersøkelser og tiltak bør være lav, og at det er skolens ansvar å fange opp at elever ikke opplever skolemiljøet som trygt og godt.

For lite opplæring om digital mobbing

Undersøkelsen viser at over en fjerdedel av de ansatte mener at de ikke får tilstrekkelig kurs og opplæring om temaet digital mobbing. Mange ansatte savner også opplæring om tradisjonell mobbing. Det er særlig assistentene og de ansatte på SFO som mener at de ikke får nok opplæring.

Etter revisjonens vurdering er det et forbedringspotensial i å sørge for at alle ansatte har tilstrekkelig kompetanse om tradisjonell og digital mobbing. At de ansatte får nok opplæring i temaet er en grunnleggende forutsetning for å kunne fange opp, håndtere og følge opp elever som opplever tradisjonell og digital mobbing.

Skoleeier og skoleledelsen arbeider systematisk og kontinuerlig for å forebygge mobbing

Skedsmo kommune har et omfattende planverk på skoleområdet, og samtidig en desentralisert struktur som er velegnet for å ivareta lokale behov og variasjoner. Ansvar for å utarbeide planer er i stor grad lagt til den enkelte skole, og det er derfor stor variasjon i utforming og innhold. Samtidig har kommunen en tett oppfølging av skolene og gir mye veiledning som i stor grad er forskningsbasert.

Revisjonen ser det som positivt at det er en stor grad av enighet blant de ansatte om at plikten til å gripe inn, varsle og iverksette tiltak etterleves på skolene i Skedsmo. Revisjonen vil likevel bemerke at de ansatte gjennomgående svarer mer positivt på spørsmål om tradisjonell mobbing, sammenlignet med digital mobbing. Videre er det positivt at skolene følger opp elevene med aktivitetsplaner og tiltak når mobbing først avdekkes, og at aktivitetsplanene i all hovedsak er i tråd med opplæringslovens krav.

Revisjonen mener avslutningsvis at det er alvorlig at såpass mange elever mobbes i skolen i Skedsmo uten at det avdekkes og håndteres. Dette gjelder spesielt digital mobbing. Både digital og tradisjonell mobbing kan være skjebnesvangert for eleven. Det kan føre til psykiske lidelser, svakere skolerresultater og svekkede utdannings – og karrieremuligheter. På denne bakgrunn er det viktig at kommunen intensiverer arbeidet for å avdekke mobbing.

8 VEDLEGG RÅDMANNENS HØRINGSSVAR

SKEDSMO KOMMUNE Utdanningssektoren Utdanningssektoren - Adm.avd.	POSTADRESSE Postboks 313 2001 LILLESTRØM	SENTRALBORD 66 93 80 00	
	BESØKSADRESSE Jonas Lies gate 18 LILLESTRØM	TELEFAX	

ROMERIKE REVISJON IKS
Ringvegen 4
2050 JESSHEIM

DERES REF:	VÅR REF:	SAKSBEHANDLER:	DATO:
	2018/22707	Rannveig Strålberg,	20.03.2019

Svar på foreleggelse av forvaltningsrevisjonsrapport om digital mobbing i skedsmoskolen

Innledningsvis vil rådmannen bemerke at andelen elever som oppgir at de har opplevd mobbing i ulike former i Skedsmo er for stor, og at det er en klar målsetning for kommunen å få mobbetallene vesentlig ned fra dagens nivå og aller helst ned mot null.

Anbefaling 1 – Avdekke digital mobbing i større grad

Revisjonens anbefaler at rådmannen bør iverksette tiltak for å i større grad å avdekke digital mobbing. Revisjonen mener undersøkelsen viser at kommunen i for liten grad avdekker mobbing generelt og digital mobbing spesielt, og fremholder at det er registrert for få saker sammenlignet med andel elever som opplever mobbing.

I denne sammenheng vil rådmannen understreke viktigheten av ikke å undervurdere kompleksiteten i mobbetallene. For det første vil tallene bare kunne gi et situasjonsbilde på tidspunktet elevene svarer, og det er vanskelig å si noe sikkert om det dreier seg om langvarige saker eller saker som løses raskt av skolene. Det er derfor ikke gitt at det skal være tilnærmet like mange handlingsplaner/aktivitetsplaner som antall elever som oppgir mobbing i elevundersøkelsen, eller at det betyr at skolen ikke har avdekket sakene. Når det er sagt, ser rådmannen variasjon mellom skolene og at det opprettes handlingsplaner i ulik grad. Dette kan ha flere årsaker, men det kan blant annet handle om ulik forståelse av terskelen for når det skal opprettes en handlingsplan etter opplæringsloven § 9A-4. Dette tas opp som et tema med alle skolene, på drøftingsmøter som gjennomføres i disse dager om resultatene fra elevundersøkelsen og om skolenes arbeid med skole- og læringsmiljøet. På møtene blir det drøftet hvordan skolene selv forstår tallene fra elevundersøkelsen, hvilke styrker og svakheter de ser i sitt skolemiljøarbeid, og aktuelle utviklingstiltak.

Videre er det rådmannens erfaring gjennom kommunens Beredskapsteam mot mobbing at de fleste mobbesakene er komplekse. Det er for eksempel sjelden et tydelig «offer» og en «mobber». Ofte handler det om utrygge grupper og sosiale prosesser på avveie. Det har dermed vært viktig å drøfte tiltak på flere nivåer (tiltak rettet mot enkeltindivid, grupper av elever, hele klasser/trinn, tiltak rettet mot lærernes praksis og involvering av foreldregruppa). Med dette som bakteppe er det derfor heller ikke gitt at handlingsplaner på individnivå er riktig, og rådmannen ønsker å oppfordre skolene å i større grad ta i bruk handlingsplaner knyttet til klasser/grupper. Det er lagt til rette for dette fra skoleeier side gjennom utarbeiding av en mal og at temaet er tatt opp i ulike sammenhenger med skolene (eksempelvis på drøftingsmøter om skolemiljø, dialogbasert tilsyn, rektormøter, i dialog med skoler i enkeltsaker mv.). Foreløpig er det imidlertid i liten grad i bruk på skolene, men noen skoler

EPOSTADRESSE
postmottak@skedsmo.kommune.no
HJEMMESIDE
www.skedsmo.kommune.no

ORGANISASJONSNR
938 275 130
BANKGIRO
1813.05.22900

Løpenr :49987/2019 Side 1 av 3

har tatt det i bruk. Når det er sagt, følger Pedagogisk psykologisk avdeling (PPA) fortløpende opp skoler gjennom systemsaker, der blant annet lærings- og skolemiljø i klasser/grupper er tema.

Rådmannen ser for øvrig også at det i noen skolemiljø saker er enkeltelever med til dels omfattende atferds- og reguleringsvansker, som vil kunne påvirke hele/deler av klassen og kunne resultere i høye mobbetall i elevundersøkelsen i klassen. En enkeltelevs atferd kan i slike saker oppfattes krenkende av mange og skape utrygghet i klassemiljøet. Gjennom Beredskapsteam mot mobbing og skoleeiers kontakt med skolene, er det erfaringsmessig i slike saker opprettet handlingsplan på enkelteleven. Aktuelle tiltak i slike saker skal imidlertid være til hjelp både for enkelteleven, og for klassen som helhet (økt voksentetthet, bedre overganger, voksenstyrte aktiviteter i friminutt mv.). Rundt elever med slike omfattende vansker vil hjelpeapparatet i stor grad bistå med råd og veiledning, både i form av oppfølging av enkeltelever gjennom tverrfaglig samarbeid, men også gjennom PPAs systemsaker (for eksempel veiledning på klassenivå, veiledning av lærere og støtte til skoleledelsen).

Når det gjelder digital mobbing, vil rådmannen bemerke at dette spørsmålet er generelt formulert i elevundersøkelsen og ikke direkte knyttet til skolen, sammenlignet med de andre spørsmålene om mobbing. Elevene svarer på spørsmål om de er blitt mobbet digitalt (mobil, iPad, PC) de siste månedene, mens det mer generelle spørsmålet om mobbing er knyttet til om dette har skjedd på skolen (Er du blitt mobbet av andre elever på skolen de siste månedene?). I og med at det ikke er tillatt å bruke mobiltelefon e.l. på skolene i Skedsmo (med unntak av noen ungdomsskoler, som tillater mobilbruk i storefri), kan resultatene fra Elevundersøkelsen tyde på at mesteparten av den digitale mobbingen elevene opplever skjer utenom skoletiden. Dette er da som et utgangspunkt foreldrenes ansvar å følge opp, men skolen har et ansvar dersom slike forhold påvirker elevenes skolehverdag. Skolen har også et ansvar for å legge til rette for godt samarbeid mellom skole og hjem, blant annet knyttet til elevenes digitale hverdag.

Fordi ansatte på skolene ikke selv direkte kan følge med på elevenes liv på digitale medier mv., er det utfordrende å fange opp flere mobbesaker enn de elevene og foreldrene selv melder fra om. I de årlige drøftingsmøtene om resultatene fra elevundersøkelsen forteller flere skoler om elever som kommer til dem med så kalte «screen shots» som viser mobbesaker eller andre ubehagelige hendelser de har opplevd på nettet, og hvor de ber om skolens bistand. Skolene opplever at mange av elevene har tillit til de ansatte på skolene, og tør å melde fra både på egne vegne og for andre. Slik rådmannen ser dette, vil det å avdekke flere tilfeller av digital mobbing, i stor grad handle om skolenes relasjonsarbeid og da særlig arbeidet med kvaliteten på relasjonen mellom de voksne og elevene.

Dette er og har vært et viktig område i Skedsmoskolen over mange år. Lærerens relasjonskompetanse har stor betydning for både elevens motivasjon og læring, samt det læringsmiljøet som utvikles i de enkelte klasser og den enkelte elevs tillit til læreren. Noen elever er også særlig sårbare uten lærerens oppmuntring og støtte, og krever aktive lærere som arbeider målrettet for å få gode relasjoner til elevene. Relasjonen mellom læreren og elevene er summen av alle interaksjoner, og dette fordrer en vedvarende oppmerksomhet rundt alle interaksjoner i skolehverdagen. Rådmannen viser til at skoleeier har tydelige forventninger til alle skolene om at voksnes rolle og ansvar har en sentral plass i skolens utviklingsarbeid og at den må forankres i aktuell teori og forskning.

Rådmannen ser for øvrig at det er behov for en gjennomgang av rutiner og skolens praksis knyttet til samtaler med elever om deres digitale liv. I skolemiljø saker, der det opprettes handlingsplan, skal eleven alltid få mulighet til å uttale seg – noe som er tydeliggjort i den kommunale malen. Rådmannen vil vurdere å tydeliggjøre overfor skolene at de i slike saker alltid må innhente elevens synspunkt om hvordan han/hun har det i «sitt digitale liv» og om den aktuelle skolemiljø saken også har «digitale sider».

Rådmannen vil også vurdere å være tydeligere i forventningene til skolenes gjennomføring av foreldremøter, og hvordan temaene digital mobbing, nettvett, bruk av sosiale medier mv. aktualiseres på slike møter. Her gjøres det mye godt arbeid på skolen i dag, men at det er grunn til å vurdere tydeligere føringer fra skoleeiers side.

Anbefaling 2 – Sørg for opplæring om digital mobbing

Som revisjonen påpeker, er det en sammenheng mellom tradisjonell og digital mobbing. Revisjonen viser til at 87 % som opplever digital mobbing, også opplever tradisjonell mobbing. Opplæringstiltak knyttet til tradisjonell mobbing vil derfor alltid også være relevant i arbeidet mot digital mobbing.

Rådmannen vil også presisere at arbeidet mot mobbing, både knyttet til å forebygge og å avdekke mobbing, i stor grad handler om skolenes profesjonalitet og kapasitet som organisasjon, noe skoleeier har hatt tydelig fokus på gjennom flere år. I dialogbasert tilsyn med skolene blir aktuelle temaer knytte til dette tatt opp, som blant annet styring, pedagogisk ledelse, kultur og verdigrunnlag, strategisk arbeid, læring og kunnskapsdeling, medarbeiderskap, og skolens arbeid med læringsmiljøet. Fra skoleeiers side er det de senere årene blitt arrangert rektorseminarer 1-2 ganger årlig med aktuelle temaer om læringsmiljø og mobbing, herunder også om skolekultur, kommunikasjon og samspill internt og eksternt, og kritisk blikk på egen praksis. Det har også vært avholdt seminarer med aktuelle temaer med lærere og SFO-ledere.

Rådmannen har merket seg revisjonens anbefaling om opplæring om digital mobbing, særlig for ansatte med lav utdanning. Som et utgangspunkt vil rådmannen understreke viktigheten av at skolene selv bygger kapasitet på egen skole og blant egne ansatte. Når skoleeier arrangerer kurs og seminarer der ledelsen og/eller ressurspersoner i personalet er med, er det en forventning om at dette formidles videre til ansatte på den enkelte skole, herunder også assistenter og fagarbeidere. Rådmannen viser også til at det på drøftingsmøtene med skolene har blitt fremhevet viktigheten av å ha et godt system for opplæring av og informasjon til vikarer.

Når det er sagt, mener rådmannen det er viktig å legge til rette for deling av oppdatert kunnskap, kompetanse, undervisningsopplegg og opplegg for foreldremøter mv. i ulike fora, som rektormøter, sosiallærernetttverk, elevrådskontakter mv. Dette er også et tema som rådmannen vil ta med seg som et forslag til utviklingsarbeid i Lillestrøm kommune.

Rådmannen ser også at det bør vurderes opplæringstiltak knyttet konkret til digital mobbing, og bedre sammenheng mellom skolenes arbeid mot digital mobbing og øvrig skolemiljøarbeid (for eksempel dialog med elevene om grensesetting kan handle om dette både i den digitale og analoge verden). Dette må også sees i sammenheng med de nye læreplanene som er under utarbeiding, der folkehelse og livsmestring skal være et tverrfaglig tema. Rådmannen vil spille inn dette som et mulig utviklingsarbeid i Lillestrøm kommune.

Rådmannen viser for øvrig til at det vil legges frem en politisk sak om status for kommunens antimobbearbeid i løpet av våren 2019.

Med hilsen

Erik Nafstad
rådmann

Arild Hammerhaug
kommunaldirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent